

ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ
ԵՆՈՎՅԱՐՄԷՆ

55ԻԴ ՏԱՐԻ. ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 23

28 ԱՊՐԻԼ 1907

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայ եկեղեցականությունը

Խմաստահրական դեմքեր

Հակադրություններ

Եկար Շանին Հայ եկարիչը

(Ուսումնասիրություն)

Էմիլ Վերնարեն եւ Սենյոյիսի Բանաստեղծներ

Մանիականները

Լոնկվելլո

(Գրական Ուսումնասիրություն)

ՄԱՍԻՍԻ Գրական Մրցումը

Վսեմ. Սարգիս Էմ. Թառնեան

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՌԷԹԷՈՍ ՊԵՐՊԷՐԵԱՆ

ՊԵՐՃՈՒՅԻ ԵԱԶԸՃԵԱՆ

ԹՐԻՍԹԱՆ ԼԸՔԼԷՌ

ՏՕՄԻՆՕ

ՄԻՅՐԱՆ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

Ա. ՏԻՐԱՆ

ԽՄԲ.

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱԵԱՆ

1907

ԱՐԵՒԵԼՔ

Օրաթերթ աղգային, գրական և քաղաքական: — Բաժանորդագրութիւն՝ տարեկան Կ. Պոլսոյ համար 80 դրշ. գաւառներու համար 108 դրշ. և օտար երկիրներու համար 35 ֆր: Հասցէ՝ Ղալաթիա, Քամանատ փողոց: ԱՐԵՒԵԼՔ հրատարակ կ'ելլէ ամէն օր, կէս օրին, խնամեալ բովանդակութեամբ, ընտիր յօդուածներով, թարմ լուրերով ու նորագոյն տեղեկութիւններով:

Հին ՕՐԵՐ. — ՊՈՒԷՏ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ ԻՐԵՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻՅ ԻՄԱՑԱԿԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ՀԱՅԵԱՅՔՆԵՐ. — Յ. Գ. Մ. — Այս կենսագրական բանասիրական գործը, հրատարակուած է Սագանան տպարանէն՝ 140ի չափ էջերով, գրականութեան վրայ կարեւոր տեսութիւններով: Կը գտնուի բոլոր գրալատեաներուն քով. գին 7½ դրշ.:

ԼՈՅՍԻ ԵՐԵՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Մէկը՝ օր երկար ատեն տառապելէ ետքը ահռայի ցաւով՝ դայն քաշել կուտայ ճարտար ատամնաբոյժի մը, կամ արհեստական նուրբ միջոցներով լեցնել կուտայ ահռան, կամ գոռօնի մէջ առնել կուտայ, ա'լ անգամ մըն ալ երեսը չտեսնելով ցաւին: Խնդիր է սակայն միշտ՝ լաւ, ճարտար ու արուեստին գաղտնիքներուն գիտակ ատամնաբոյժ մը գտնել: Այս նպատակին համար առանց վարանելու և գոհ մնալու մեծ ապահովութեամբ պէտք է դիմել հանրածանօթ ատամնաբոյժ Խաչիկ էֆ. Ժամկոչեանի, որուն համբաւը և կարողութիւնը վաւերացուած է ամէնէն: Դիմել Պահչէ-Գարու:

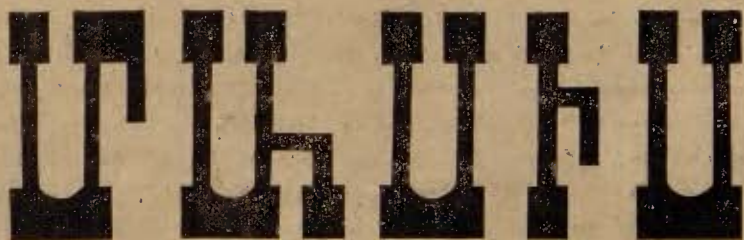
ԵՐԿՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՆՉԵՐՈՒ ԹՇՆԱՄԻՆ՝ գրած է Տօքթ. Յովս. Տ. Ստեփանեան մասնաւորապէս ծնողքներու և դաստիարակներու համար, որոնք կը փափաքին գիտնալ թէ ի՞նչպէս կարելի է օգտակարապէս խօսիլ մանչերու, իրենց տարիքին՝ յատուկ եզոզ մոլութեան վրայ և անկէ զգուշացնել զանոնք: Կատարեալ դեղագիր մըն է այս գրքոյկը՝ զիջութեան դէմ: Գինը 5 դրուշ:

ՄԱՆՉԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԸ՝ կը խօսի մանչերու յատուկ մոլութեան վրայ ըստ իսկ մանչերուն, որպէս զի անոր բնութիւնը և վտանգաւորութիւնը հասկնան նոյն իսկ իրենք ու կամովին հրաժարին անկէ: Անգլիացի ընթերցողներէ ա'յնքան համակրութիւն վայելող այս գրքոյկը հայերէնի թարգմանած է Տօքթ. Յովս. Տ. Ստեփանեան հայ պատանիներու ծառայութիւն մը մատուցանելու համար: Բացարձակապէս վստահելի ու անօրինակ կերպով աժան — լոկ 40 փարա — որպէս զի մատչելի ըլլայ ամէն մանչու: Կեդրոնատեղին՝ Պալենց Գրատուն, Կ. Պոլս:

ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՅՈՅՅՐ. — Ուսումնական խորհուրդը հրատարակեց Պոլիսի թաղ. վարժարաններուն վիճակացոյցը, որմէ կը տեսնուի թէ անցեալ տարուան մէջ Պոլիսի վարժարաններուն երկսեռ աշակերտներուն թիւն էր 5517: Երկսեռ ուսուցիչներունը՝ 228 և ամսական ծախքը՝ 81695 զլ.: որուն 50128ը եկեղեց. անտուկներէն կը վճարուի, 29887ը՝ աշակերտներու թոշակներէ և 1680ը՝ նուէրներով և դանձանակի հասոյթներով: Ասոնցմէ դուրս կը մնայ Կեդրոնական վարժարանը, 108 ուսանողներով, 5 դասարաններով, 25 ուսուցիչներով: Ա.մ.ս. ծախքն է 10159 զլ.: Դուրս կը մնան նոյնպէս Պետական և զանազան Հայ ու օտար վարժարաններ յաճախող ուսանողները և ուսանողուհիները, որոնց թիւն է իբր 1500: Գալֆաեան Որբանոցի որբուհիներուն թիւը 70 է: Որբանոցը այս տարի վիճակացոյցին մէջ նշանակուած է իբր աղք. կրթ. հաստատութիւն: Ամսական ծախքն է 1494 զլլ.: 5 ուսուցիչներու և 2 ուսուցչուհիներու իբր թոշակ, մինչ ամբողջ մատակարարութեան տարեկան ծախքը՝ 1000 ոսկի: Ուսանողներու բաղմութեան տեսակէտով առաջին տեղը կը գրաւեն Գուժ-Գարուի Պէղճեան և Լուսաւորչեան վարժարանները, 23 ուսուցիչ և ուսուցչուհիով և 667 մանչ և աղջիկ աշակերտով. 26 ուսուցիչ և ուսուցչուհի ունի Բե. րաի Էսաեան վարժարանը, 290 երկսեռ աշակերտով: Առաջինին պիւտժէն է ամսական 6000 զլ., երկրորդինը 10370 զլ.: Ասոնցմէ դուրս կը մնան Նարեկեան, Լուսաւորչեան, Արշակունեան (Տօլապ-Տէրէ) վարժարանները, որոնք զատ ուսուցչական մարմին և զատ պիւտժէ ունին: Դատը-Բէօյի վարժարանը ունի 246 երկսեռ աշակերտ և 16 ուսուցիչ, ամսական 6650 զլ. ծախքով: Սկիւտարի Զորս Միացած վարժարաններու ընդհ. աշակերտներու թիւն է 705, ուսուցիչներունը՝ 42. ամսական ծախք՝ 11200: Սամաթիաի Սահակեան վարժարանը ունի 357 տղաք և 18 երկսեռ ուսուցիչներ, 4600 զլլ. ամսական ծախքով: Մայրաքաղաքիս 42 կրթ. հաստատութիւններու գլխաւորներուն վրայ այս ծանօթութիւնները տալով կը բաւականանանք, իբր վիճակացոյցին կարեւոր մասը՝ դաւառային տեսուչներու ուշադրութեան արժանի: Կովկասի Փոխարքայ Կոմս վարանցով-Տաշքով տեղին Հայոց Առաջնորդարանը զրկեր է երկու շաբաթ առաջ 16 հազար ըուպլի, անոր չըջանակին մէջ գտնուող սովեալներուն համար իբր հացադէն: Կովկասի զանազան կողմերը դեռ կը շարունակէ սովը՝ վերջին հունձքին ապարդիւն ելլելուն երեսէն: Ռաշտի (Պարսկաստան) Հայ վաճառականներէն Պրն. Ա. Յորդանանեան թատրոն մը շիներ է նոյն քաղաքին համար: Ս. Հայրապետը դէպի Թիֆլիս պիտի ուղեւորի՝ Կովկասահայ դպրոցական և ուրիշ խնդիրներու վրայ տեսակցելու համար՝ Փոխարքայ Կոմս վարանցով-Տաշքովի հետ:

ԹՂԿԱՏԻՆՅԻՒՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄԻՆ վրայ ստանալով հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնը՝ ուր կը խօսուի նաև դաւառացի տաղանդաւոր դրաքէտին զործին նիւթին վրայ՝ կը հրատարակենք զայն՝

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ
ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

55ԻԴ ՏԱՐԻ.ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 23

28 ԱՊՐԻԼ 1907

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ՄԷՋ)

—→→→○○○○←←←—

Բ.

Ղաղար 449ի ատենները ծնած է Փարպի դիւղին մէջ, աղնուական ծնողքէ. առաջին անգամ զինքը կը տեսնենք Վրաստան, Աշուշայի տան մէջ ուր տարուած է ստանալու համար իր նախնական կրթութիւնը իրեն ազգականներէն մէկուն և եղբայրներուն հետ, որոնց մայրը՝ Զուիկ՝ չատ բարերար աղդեցութիւն մը ըրած է Ղաղարի պատանեկան սրտին վրայ: Բաւական ատեն վերջը կուգայ Գողթան, ուր Աղան՝ այդ «առաքինակրօն» ու «երանելի» մարդը՝ կրօնաւորութեան սքեմը կուտայ իրեն: Աղանի մօտ ժամանակ մը աշակերտելէ ետքը, Յունաստան կ'երթայ իր կրօնական ուսուցիչ կատարելագործելու, և ուր եկեղեցական բեմբասացութեան աւելի հետամտած ըլլալուն համար, կը ստանայ ճարտարապետ կամ հռետոր անունը: 470ական թուականներուն կը դառնայ իր ազգականներուն մօտ, բայց իր թողածէն բոլորովին տարբեր վիճակ մը կը գտնէ հոն:

Երբ վանքերն ու եկեղեցիները կը շէննան և էջմիածին առարկայ կը դառնայ մասնաւոր ուշադրութեան մը, վանքին բարեկարգութեան ու կրօնական զարգացումին համար Ղաղարը կը փնտռեն և բերել տալով

Հոգաբարձու կը կարգեն նոյն վանքին (483 — 84?) : Այդ պատուաւեր պաշտօնը կ'ըլլայ Ղազարի դժբախտութեան բուն շարժառիթը : Նախանձորդ հակառակորդներ կը շտտնան և անարժան միջոցներով կ'ուզեն շատեր այդ պաշտօնին տիրանալ, իրենց կամակից ունենալով Յովհան Մանգակունի կաթողիկոսը : Եւ երբ կը տեսնեն թէ ո'չ կաշառք և ո'չ նուիրատուութիւններ պիտի կրնան նպատակի ծառայել, այն ատեն կը դիմեն միջոցի մը՝ որ անբարոյական մարդերու միակ ապաւէնն է : Ղազար յանցաւոր մը չէր բնաւ, իր միակ յանցանքը պէտք է փնտռել իբր թարգմանիչ՝ իր զարգացումին, և իբր Հոգաբարձու՝ իր իսկական արժանիքին մէջ : Այդ հանճարն ու արժանիքը՝ երկատասարդ ու կորովի եկեղեցականի մը մէջ, չէ՛ր կարելի գնահատուիլ ո'չ այն եկեղեցականներուն կողմէ, որոնք արժանիքէ զուրկ՝ իրենց պորտին ու որովայնին համար կ'ապրին, և ո'չ ալ անոնց կողմէն, որոնց գլուխը դատարկուած թեան և ոչնչութեան անարժէք գործարան մըն է : Ղազար կը զգայ յարձակումին անաւորութիւնը և հետզհետէ կը լսէ ա'յն չարախօս զրպարտութիւնները, որոնք վերջիվերջոյ պատճառ կ'ըլլան վանքէն հեռացուելուն : Յուսահատ, կը դիմէ Յովհան Մանգակունիի, «հոգիներու այդ հիւանդ տեսին», և միջնորդի մը միջոցաւ կը խնդրէ որ իր դէմ անիրաւօրէն բացուած չարախօս բերանները փակուին, ըսելով. «Փութա վիրաւորները բժշկելու, օգնութեան հասիր, անթիւ նետերով խոցուեցայ, կարելի'՛ր մահամեծ եմ, այսուհետեւ քեզի կ'իյնայ կա'մ դեղ դնել ու բժշկել, և կամ եթէ մեռնիմ, զիս գերեզման դնել ու թաղել» : Անիրաւօրէն հալածուածի մը այս յուսահատ աղերսին՝ Մանգակունի անհաւատալի տկարութիւնով մը ու վատ երկչոտութիւնով կը պատասխանէ. «Ես վախէս քեզ տեսնել անգամ չեմ համարձակիր, մինչդեռ դուն կ'ըսես որ դամ քեզ բժշկել, կամ թաղել. թէ մի գուցէ մէկը զգալով՝ զիս ալ քեզ հետ թաղէ» : Փարպեցի կ'ուզէ անձամբ ներկայանալ կաթողիկոսին, պարզելու համար իր դէմ եղած հալածանքը. բայց ինչ տխուր յուսախաբութիւն. կաթողիկոսը՝ թոյլ ու տկար՝ իր ժամանակին չարաբաստիկ կեղծիքներէն ու խաւարասէր եկեղեցականներէ շրջապատուած՝ «ո՛ւր կուգաս, չեմ ուզեր, չեմ կրնար քեզ տեսնել», կը պատասխանէ զրպարտուած եկեղեցականին : Այս լքումը տեսնելով Ղազարի նախանձորդ հակառակորդ եկեղեցականները, խմբովին դուրս կ'ելլեն իրենց որջերէն, կը յարձակին վրան, կ'արաքսեն զինքը վանքէն, կը յափշտակեն իր գոյքերը : Փարպեցի կը գանգատի միայն որ յունարէն գրքերը անգամ չտուն իրեն, և հոն ցեցերու կերակուր ըրին : Այժմ մը չունէր. մօլեռանդ եկեղեցականութիւնը, կուրցած նախանձի ատելութիւնով, հիւրընկալ դուռները փակած էր Ղազարի առջեւ : Անմեղութիւնը, հակառակ իր պերճախօսութեան, դատապարտուած էր լռելու Ղազարի ճարտասան բերնին մէջ, որ այնքան հաւատացեալ-

ներու շունչ ու կորով ներշնչած և քրիստոնէական ոգին հրահրած էր շատերու սրտին խորը: Կը լռէր հիմա, որովհետեւ կ'ըմբռնէր, թէ հոն ուր եկեղեցականներու կիրքը կար՝ հոն կարելի չէր լսելի ընել գիտակցութեան ձայնը: Փարպեցի այդ վատոգի եկեղեցականները թողած կը մտադրէ անցնիլ Յունաստան, ու Ամրթ քաղաքը հասնելով կը գրէ իր Զատագովական Թուղթը՝ Այդ թուղթին խմբագրութենէն վերջը՝ Ղազար ալ շիջած ու խապառ մոխրացած արեւի մը պէս՝ կ'անհետանայ եկեղեցական սխառութեան էջերէն: Ի՞նչպէս անցան իր վերջին օրերը: Չենք գիտեր. կ'երեւակայենք միայն: Արցունքի ու հառաչաբոյր աղօթքներու շարունակականութիւն մը եղաւ ապահովաբար բաժինը կեանքին դէմ դառնացած այդ ինքնահրաժեշտ եկեղեցականին, որուն կորովի երիտասարդութեան այնքա՛ն յուսալից օրերը և վայլուն դատարարակութիւնը խամրեցան միանձուն կեանքի մը մառախլապատ պարոյրին մէջ: Չենք գիտեր որքա՛ն ստոյգ է ա՛յն սխառութեամբը, որուն համեմատ Փարպի գիւղէն կէս ժամ հեռու, ցոյց կը տրուին Լաղրիվան կամ Լաղրուվան (՝Ղազարու վանք) գիւղ մը, և անոր հաճախողմը՝ եկեղեցիի մը մնացորդները: Տեղին ընակիչները կ'աւանդեն թէ այդ եկեղեցին շինուած էր «յանուն Ղազարի Փարպեցւոյ», որուն գերեզմանն ալ ցոյց կուտան նոյն յիշեցիկին հարաւային աւանդատան մէջ:

Յարգանք իր անրիժ յիշատակին:

* *

Ղազարի ժամանակակից չարանախանձ կրօնաւորները, իրենց անձնական դձուձ հաշիւներուն դոհացում տալու համար, երիտասարդ եկեղեցականը կ'ամբաստանէին հետեւեալ զրպարտութիւններով.

1. Ղազար կ'ըսէ պոռնկութիւնը մեղք չէ և ուրիշներու ա՛յնպէս կը թելադրէ:

2. Ղազար աղանդաւոր է:

3. Ուր որ պիղծ ու չար մէկը կայ, հոն է Ղազարի վանքը, և դանոնք կը սիրէ:

4. Իբր թէ Ղազար աւելորդ անօթ մըն է:

5. Ղազար տղայ է դեռ և տղայ մը հոգաբարձու չի կրնար ըլլալ:

6. Ղազար երբեմն համեղ և զօրաւոր քարոզներ կուտար. իսկ հիմա գէշ կը խօսի. լսել չգիտեր ու պարապ սեղը կ'աղաղակէ:

Առանց քննադատական տեսութիւններու՝ համառօտ կերպով ամփոփելէ վերջը Փարպեցիի մեղի ծանօթ կեանքը, անցնինք վերեւ ակնարկուած թուղթին, և թողունք որ Փարպեցի ինք խօսի իր դէմ եղած զրպարտութիւններուն արժէքին և իր ժամանակին ցածուգի եկեղեցականութեան նկատմամբ:

Նոր փակագիրծով մը ըսենք թէ տգէտ ու անհոգ ընդօրինակող-ներու գրիչին տակ ծայրայեղ խառնակութեան մը մատնուած է Ղազարի թուղթը: Գտնուած միակ ձեռագիրին մէջ շատ տեղեր սպրդած են աղճատումներ, բառերու սխալ ընդօրինակութիւններ և տեղափոխուած հատուածներ, այնպէս որ թուղթին առաջին տպագրութիւնը՝ ինք իրեն՝ իր խանգարուած կարգաւորութիւնովը կը սպառնար իր մէջ բովանդակուած խմատներուն ոյժն ու կորովը ջլատել: Որչափ որ Մխիթարեանները ջանացին այդ սպրդումները և նիսալ դասաւորութիւնները կարգի բերել, ասոր հետ մէկտեղ պէտք է խոստովանիլ թէ կան սա-կաւին էջեր, որոնք մութ կը մնան: Եւ արդէն իսկ գտնուած միակ ձեռագիրէն ալ 3-4 թուղթ կորսուած էին կանխաւ:

[Յաջորդով]

ՄԱՌԵՆԴ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

„ՄԱՍԻՍ”Ի ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՅՈՒՄԸ

Ինչպէս նախապէս խոստացած էինք, Մաթիսի այս թիւով կը հաստատենք Գրական Մրցում մը, տեսակին մէջ նոր ու ինքնատիպ, որով վստահ ենք թէ պիտի շահագրգռուին մեծապէս՝ ինչպէս գրագէտներ, նոյնպէս գրասէր հասարակութիւնը:

Պոլսահայ երեք ծանօթ բանաստեղծներ՝ մեր առաջարկին համաձայն՝ գրած են հետեւեալ բանաստեղծութեան յաջորդական իւրաքանչիւր երկու տունները, անոնց մէջ դնելով իսկատիպ դրոշմը իրենց ոճին: Անոնք անշատաբար գրած են իրենց մասը, առանց իրարմէ տեղեկու-թիւն ունենալու, և յաջորդաբար մշակելով նիւթը՝ երրորդ գրողը փակած է զայն՝ քերթուածին ոգիին ու ներշնչումին հաշտ վերջաւորութեամբ մը: Մրցումի մասնակցողներէն ան՝ որ մինչեւ յունիսի 15ը (Ե.) ճշդէ երեք բանաստեղծներէն իւրաքանչիւրին ինքնութիւնը՝ պի-տի ստանայ գեղարուեստական գեղեցիկ ու արժէքաւոր աշխատութիւն մը, — իւղաներկ որմա-նկար մը Ծառասօղ և Մարկրիթը ներկայացնող:

Վ Ա Յ Ր Կ Ե Ա Ն Ն Ե Ր

Այնքան արագ խիղիլն՝ քախիծ ու վիշտ
Տարբեր պահեր կը յաջորդեն իրարու
Որ մարդկային միտքը ասեմ չի գտնէ
Երկարօրէն անոնց վրայ խորհելու:

Անոր համար ցաւը հիւծող կը գտնենք
Ու հրճուանքն ալ այնքան խանդոտ, հոգեբով,
Մեր մարմնական փրուզումը յուսարեկ
Կեանքերնու յուս պատարագը դիտելով:

Վայրկեաններ կան ուր առումսին մտնունքն
Մեր հեղգ հոգին հեշտութիւնով կը քրքուայ,
Ըզգալով քի փոփոքն աշիւ կը մոնչեն
Ո՛չ շատ հեռուն, կեանքին խրոտով ծովուն վրայ:

Եւ վայրկեաններ ալ կան ուր ետք կը ծայրեն
Մեր այն օրում-րոյնի մը վրայ սեւեռուն,
Մեր մահացը կը քրքեն պա՛ղ պաղ ֆրիւի,
Զգալով մահն անողո՛ք, ո՛չ շատ հեռուն . . . :

Ծիւղման անկեղ, — դիւրանքն այս իսկ է կեանքին.
Զանճոյրքն ունիւմ միայնապա չիկն ծովուն.
Խոր անձկութեամբ կը վայելէ մեր հոգին
Արեւոյրիւնը վայրկեանին զաղխադիրուն:

Կախարդանքն անհակներուն՝ պահէ պահ
Կը սփոթէ մեր սիրտն ունայնով տեսութիւն,
Ու կեանքն այս է, — անձ խաղիւմը գաղտնապահ
Որուն հասուն ըլլալ հընար չէ երբեք:

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԵՄՔԵՐ

ՍՈԿՐԱՏ

Յայտնի է թէ Սոկրատ բացարձակօրէն իրաւունք չունի գիտութիւնը ու առաքինութիւնը նոյնացնելու, վասն զի բարին զիտնալով չարը գործողներ կան միշտ, ու բարի ըլլալու համար բարին կամ պարտքը գիտնալ չի բաւեր, այլ զայն գործադրելու բարի կամեցողութիւնը պէտք է ունենալ նաեւ. բայց չէ կարելի ուրանալ նաեւ որ ճշմարիտ բարւոյն և պարտուց անգիտութիւնը ակամայ կը մոլորեցնէ զմարդիկ, և իրենց երջանկութեան երթալ կարծելով մարդիկ շատ անգամ իրենց ապերջանկութեան ու կորուստին կը դիմեն: Ուրեմն էապէս մէկ առաքինութիւն կայ, կ'ուսուցանէր Սոկրատ, և այն է իմաստութիւնը: Այս միակ և հիմնական առաքինութիւնը այլեւայլ անուններ կ'առնուէ՝ նկատուելով իր զանազան առնչութեանց մէջ: Մեր կամքին վերաբերմամբ՝ այն կը կոչուի արիութիւն. մեր զգայնութեան վերաբերմամբ՝ քաղաքացիութիւն. մեր նմանեաց և ընկերութեան վերաբերմամբ՝ արդարութիւն. և Աստուծոյ վերաբերմամբ՝ քաղաքացիութիւն: Ահաւասիկ հինգ Սոկրատեան առաքինութիւնները: Արդարութեամբ Սոկրատ կը հասկնար նաեւ քաղաքացիութիւնը. Քսենոփոն վարդապետ (philantrophe) կը կոչէ զինքը: Պէտք է, կ'ըսէր նա, բարիք ընել ամէնուն: Գեղեցիկ տեսութիւններ ունէր բարեկամութեան վրայ որ հիներուն քով քրիստոնէական եղբայրութեան տեղը կը բռնէր. բայց պարկեշտ և առաքինի մարդիկը միայն կը համարէր ընդունակ մի ճշմարիտ բարեկամութեան: Յոյժ կը յարգէր ու կը յանձնարարէր աշխատութիւնը, ազնուացնելով զայն ու ներկայացնելով իբրեւ ազնուագոյն միջոցն իր հացը շահելու և իբրեւ ապահովագոյն երաշխիքը ընկերային խաղաղութեան և միաբանութեան: Սոկրատ այս կերպով կը քանդէր հին նախապաշարուած աշխատութեան նուաստ ու ամօթալի հանգամանքին որ միայն գերիներուն վայել բան մը կը կարծուէր և որով, նոյն իսկ Արիստոտէլի կարծիքով, գիտութիւնը կարգարացուէր: Սոկրատ աշխատութեան արժէքը բարձրացնելով՝ կը պատրաստէր գիտութեան բարձումը: Ընտանեկան կեանքին մէջ նա կինը առն ընկերն ու հաւասարը կը համարէր, և սէրն ալ կը բարձրացնէր կայացնելով զայն ո՛չ թէ զգայական հրապոյցներուն, այլ հոգւոյն ազնիւ հանգամանաց ազդած հմայքին մէջ: Իր աշխարհվարական սկզբանց մէջ ազնուապետական մէկը՝ բառին բարոյական-իմացական իմաստով, ըստ որում արդարութեան գիտութեան և վարչական իմաստութեան առաջին տեղը կուտար սննդեւ պահանջուած յատկութեանց մէջ, և կը մերժէր անհանձար ռամկավարութիւնը: Ուստի և

փառատենչ երկուսսարդութիւնը կը յորդորէր արժանիք և զիտութիւն ստանալ և հարստութեան աղբիւրներուն, մարդկային պէտքերուն քաջ հմտանալ՝ յաւակնելէ առաջ կեանքի ասպարէզին մէջ բարձրերը թեւակոխելու։ Վերջապէս Սոկրատ Աստուծոյ միութեան ու հոգւոյ անմահութեան գաղափարներուն բարձրացած էր և նոյն իսկ իր աշակերտաց հրահանգութիւնը կ'սկսէր Աստուծոյ գոյութեան և նախախնամութեան ապացոյցներով։ Այս ապացոյցները արդիւննարար պատճառներուն (causes efficientes) և վախճանական պատճառներուն (causes finales) փաստերն էին, որով կը հաստատէր Սոկրատ թէ զմեզ և ամէն բան յառաջ բերող պատճառն իմացական է, քանի որ մարդիկ որք արդիւնքն են այդ պատճառին՝ իմացական են, և թէ այդ իմացական պատճառն միանգամայն նախախնամութիւն է, որ «միեւնոյն ատեն կը տեսնէ ամէն բան, կը լսէ ամէն բան, ներկայ է ամենուրեք, և կը հսկէ միանգամայն ամենայնի վրայ», քանի որ տիեզերաց մէջ կը տեսնուի թէ ամէն բան նպատակ մ'ունի և լաւագունին համար արաւմադրուած է, և թէ ամենուրեք բարեյարմար միջոցներ սահմանուած են զիտուած նպատակներուն իրացման, ինչպէս մեր մարմնոյն գործարանք՝ ալ հիմնալի կերպով պատշաճուած են իրենց պաշտօններուն։ Նոյն իսկ այդ ընդհանուր աղբիւր նախախնամութեան ձայնը չէ՞ր այն զոր Սոկրատ կը լսէր իր մէջ, ինչպէս յիշեցինք, և զոր իր դէպք կը կոչէր։ Այսպէս կ'ընդունէր հոգիներու միատեղական հաղորդակցութիւնը Աստուծոյ հետ և կը հաւատար աստուածային և նոյնիսկ մարդաբեական ներշնչութեան մը։ Առանց բացարձակօրէն մերժելու բազմաստուածութիւնը, որ իր Ժամանակին ու Ոստանին կրօնքն էր, Սոկրատ միաստուածեան մ'էր։ Գերագոյն էակին վրայ կը խօսի նա միշտ եզակի թուով. «Նա որ ըրած է մարդը, կենդանիները, աշխարհը ևն.» Նա է ճշմարիտ և միակ Աստուածը. միւս աստուածները երկրորդական զօրութիւններ են, գերիվերոյ մարդէն, բայց գերագոյն կատարելութենէն ստոր, և հնութեան մէջ դիք էր ամէն ինչ որ աստուածային և երկնային էր։ Սոկրատ անմահ կը դաւանէր մարդկային հոգին, ամէնէն աստուածային բանը մեր մէջ ու ճակատագրեալ՝ դառնալու Աստուծոյ ծոցին մէջ։ Այս հաւատքը պարտինք վերագրել իրեն, իր աշակերտին Պղատոնի՝ իր Փեդոնին ու Ջատագովականին (Apologie) մէջ անոր բերանը զրած խօսքերուն նայելով, ինչպէս և այն խօսքերուն զորս Քսենոփոն՝ իր մի ալ աշակերտը կը դնէ Կիւրոսի բերնին մէջ իր վերջին վայրկեաններուն («Խրատք Կիւրոսի»)։ Ջատագովականին մէջ Սոկրատ կ'ըսէ. «Յուսալից եղիք մահուան վրայ, և պի'նդ կեցէք սա ճշմարտութեան վրայ թէ այս կեանքին մէջ բնաւ չարիք մը չկայ բարի մարդուն համար, ո'չ իր կենդանութեան ատեն, ո'չ իր մահուանէն յետոյ, և թէ աստուածները բնաւ չեն լքաներ զայն»։ Ըստ Պղատոնի, իր վերջին վայրկեաններն անցուց իր բարեկամաց և աշակերտաց հետ խօսակցելով հոգւոյ անմահութեան հարցին վրայ։

ՌԷԹԵՆՍ ՊԷՐՊԷՐԵՍԷ,

ԷՏԿԱՐ ՅԱՅԻՆ

Ըսի՛ արդէն թէ արուեստագէտը պատկերադարձած էր Կասակեր-
գական Պասմուքիւնը. անիկա չուղեր պատկերադարձումը աւելորդ մե-
նագրութեան մը դերին վերածել, որ յաճախ բնագիրէն դիպուածաբար
առնուած նախադասութեամբ մը կեղծ է. ընդհակառակը անիկա կ'ուզէ
որ ան ճշմարտապէս ամբողջացնէ գրագէտին երկը: Ոճը որքան ալ
պատկերոտ ըլլայ, որքան ալ որ կատարեալ ըլլայ տիպարին կամ չըջա-
ղարդին նկարագրութիւնը, անիկա պիտի կրնայ ըլլալ լոկ ամիսի նկա-
րագրութիւն մը աւելի կամ պակաս ճոխ մէկ քանի գիծերով կա-
տարուած:

Նկարագրութիւնը, ամէն պարագայի մէջ, չպիտի կարենար գծա-
գրական ճշգրտութեան յաւակնութիւնը ունենալ: Ծի' չդ՝ բառերու բա-
ցատրական կարողութեան կանգ առած կէտին է որ կը սկսի, Շահինի
ըմբռնումով, պատկերադարձին գործը: Այսպէս անիկա կերպով մը
վիպողին ծնցուցած ձեւերնալ յուղումը կ'երկարաձգէ. անիկա աւելի
հզօրապէս անձնաւորութեան կարկառը կը ցայտեցնէ. անիկա կը շնչոտէ
ու կ'ամբողջացնէ վայրանկարը: Գիտենք թէ Անաթօլ Թրանսի գիրքին
մէջ ինչդիրը կը դառնայ հէք զգայալիւ դերասանի մը շուրջը՝ որ կը
սիրահարի Բոնսէրվաթուաուի աշակերտուհիի մը, որ ինքզինքը աշխար-
հիկ երիտասարդին փորձութեանը կը ձգէ: Երկու սիրահարները իբր
ժամադրավայր ընտրած են Պինո ծառուղիին մէկ տնակը: Բայց օր մը
աղջկան նախկին սիրահարը անձնասպան կ'ըլլայ անոնց աչքին առջեւ,
այսպէսով անոնց միջեւ իր դիակին յիշատակը թողլով յաւիտեան:

Ամէնէն արտայայտիչ պատկերն է ան, որուն մէջ, անձնասպանը
տարածուած է երեսը հողին և առանց որ և է անբնականութեան, լե-
զուն կախ և երեւոյթը գրեթէ ծիծաղաշարժ՝ նոյնիսկ ողբականին մէջ:
Էտկար Շահին, ծամծռութենէն ձեւաղեղծուած անոր թշուառ, յափրա-
ցածի դէմքին տուած է խի'ստ իրական պատկեր մը, ինչպէս ուրիշ մը
տուած է նախկին աղուոր երիտասարդին, և ուրիշ մըն ալ՝ ճերմակ
մեծախեռուր գլխարկով ու բացդոյն չըջիւղն չըջագգեստով շնորհալի
դերասանուհիին: Իրականէն ընդօրինակած է Պինո ծառուղիին հանդար-
տիկ ու փոքր, վանդակապատով տունը, այգուն անորոյ գօրշույթեան
մէջ մերկացող իր ծառերով: Իրականութենէն առած է Սէնդէթիէնտիւ-
մօնը, իր զանգակատունին քառակուսի աշտարակով և հեռաստանի մե-
ռելակառքով՝ այնքան ճշգրտապէս յայտնանշուած. մեղ դասէն ներս կը
մտցնէ, արուարձանին անկիւններէն յուղարկին հետեւել կու տայ մեզի,
մինչեւ գերեզմանատուն: Իւրաքանչիւր գարդիկ ու գլխադարձ, իւրա-
քանչիւր էջ՝ ամբողջական է ինքնին. ու պատկերներէն մէկ քանին ճշմա-

րիտ նկարներ են իրենց սեռին մէջ, ինչպէս ան՝ որուն մէջ իրիկունը տարփաւորը կառքին մէջ կը տեղաւորէ իր շնորհալի բարեկամունին: Շրջագդեատին շղարչային ճերմակութեանը մէջ, որ կառքին մէջ պիտի անհետի և վերարկուն սեւութեանը միջեւ եղած հակադրութիւնը ու նաեւ հակադրութիւնը որ կայ անջուր փորագրումին (որ սիրահարները գծագրելու գործածուած է) ու խաղաղադէմ կառապանին ժանտաղուրով փորագրութեան ու հատիկին միջեւ՝ անակնկալ աղդեցութեամբ թուանք մը և ճոխութիւն մը ունին:

Կը տեսնուի թէ որքան այլազան է էտկար Շահինի արուեստը, այլազան է անկեալ ինչպէս է կեանքը: Կեանքին է որ սիրահարուած է նկարիչը ամէն բանէ աւելի և կ'ուզէ իր բովանդակ ճշմարտութեան մէջ արտայայտել կեանքի այն մասը՝ որուն ուշադիր հանդիսականը եղած է ինք: Ասիկա անսպասելի սեպհաւայր մըն է՝ որ ամէն օր շորանոր երեւոյթներ կ'ընծայէ: Ծառուղիներէն մինչեւ արուարձանները և անկէ ալ անդին, էտկար Շահինի մը համար հազարաւոր տեսարաններ կան: Ան կը տեսնէ այդ տեսարանները իր ինքնայատուկ խառնուածքով ու մարդկային թշուառութեան հանդէպ իր ներքնածին համակրութեամբ. այդ թշուառութիւնը ըլլա՛յ դրդեակներով, ըլլա՛յ ժանեակներով ծածկուած: Չանոնք կ'արտայայտէ իր կերպով, ա՛յնքան անձնական, ա՛յնքան այլազան և ա՛յնքան բացատրիչ: Իր բարիզցունին Հէլէօինը չէ. իր բարիզեան տեսարանները Պիւօինները կամ Լըբէռիները չեն, ոչ ալ իր արուարձանի տիպարները Ռաֆաէլիի տիպարներն են: Ու տարաբախտներու համար ունեցած իր այս համակրութիւնը գիտէ թէ այդ դժբախտներուն կողմէ չի՛ փոխադարձուիր: Չանոնք Ռաֆաէլիի պէս համակերպած չի տեսներ, այլ գրեթէ կատաղի, և այսպէս ցոյց կու տայ զանոնք իր Կրակաւաւին կամ Բրջահաւաւներու իմքունին մէջ, ուր թաքուն խեղ մը կը տեսնուի խեղճերու աչքերուն մէջ: Վերջապէս կը զգածուի ինքը իրերուն ու դէմքերուն վրայ ժամանակին գործած աւերէն: Հին ճեղքուած վաճառատունի մը վրայ սա ծանուցումը կը կարգացուի. Որթալուիճի Դեմ Փոշի. այս ծանուցումը զօրաւոր կերպով կը ներգործէ իրեն, իր մէջ արթնցնելու համար սա՛ դադախարը, թէ որթալուիճը կերպով մը վրէժը լուծած է և թէ վաճառատունը իր կարգին կեր եղած է լուիճներու: Եւ ամենուրեք կեանքի այս ուշադրաւ տալաւորութիւնը արտայայտելու կը ձգտի արուեստագէտին ջանքը: Այսպէս, փողոցի հանապազօրեայ տեսարանը կը բաւէ իր արուեստին՝ համակ իրական զգացումով աւելի. և մեր քով զգացումի անհուն աղբիւր մը գտած ըլլալուն համար է որ, ինքը՝ ոչ թէ քանի մը տիպարներու կամ անկիւններու նկարիչը եղած է Կիւսթաւ Լըճէօթի մը կամ Էօթէն Պէօթի մը պէս, այլ ամբողջ Բարիզի նկարիչը:

Էտկար Շահին Հայ մըն է: Վիեննա ծնած ու Պոլիս մեծցած, կրցաւ

Վենետիկ երթալ և ուսուցչապետ Բաօլէթթիէն ուսանիլ : Հոն է որ ընդ-
օրինակեց Թիէքօլօի ժանտաջուրով փորագրութիւնները, առանց կան-
խամտած մտադրութեան և առանց անձնապէս փորագրիչ ըլլալու փա-
փաքին : Վենետիկի մէջ անցուած մէկ քանի դժուարին տարիներէն ետ-
քը Բարիզ եկաւ : Նկարչախումբի մը կողմէ, հրատարակուած նկարա-
տետրի մը համար պատկեր մը փորագրեց և ասիկա առիթ եղաւ որ
ինքզինքը ճանչնայ : Այս առաջին ժանտաջուրը կը ներկայացնէ տեսակ
մը արեւելցի՝ քիչ մը վենետիկեան : Սակօ հրատարակիչը չուտով ընդու-
նեց արուեստագէտին փորձերը : Տիեզերական արուեստահանդէսին ոսկի
չքաղրամ ստացաւ : Ասիկա նուիրադորձումն էր արգէն ոտքը եկած յա-
ջողութեան մը, որ կը շարունակէ : Բայց եթէ Էտկար Շահին ծնունդով
Հայ է, անիկա իր արուեստով իրապէս մերիներէն եղած է : Ուսուց-
չապետ Բաօլէդդիէն իր արհեստին տարերքէն դատ ոչինչ պահած էր իր
քով, և մեր մէջ պէտք է փնտռել իր վարպետներն ու զուգակիցները,
Տօմիէէն սկսելով մինչեւ Անտի տը Թուլուդ-Լօթռէք :

ՅՈՒՍԹԱՆ ԼԵՔԼԷՌ

ՇԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՕՐ. Ա. Մ. ԻՐ

Ամիսներ կը քաւային հապնեպով,
Օղակ օղակ մեր կեանք. շարան կազմելով,
Մեր ապրած բիւր վայրկեաններուն մեր յայտուն,
Մեր ալ իտուր յուճեմովը աւելուն :

Գարունն իր ջինջ պատկերներով դիտական,
Կը յաջորդէ տաղանքներուն ձմեռուն.
Անցալին ծաղիկներու նրբերիզ
Ծիածաններ նկատելով շուրջերնիս :

Թիթեանիկներ ոսկեփոփ բիւրեւիներն,
Ու բոլուններ քաղցրանուագ՝ բնութեան
Սյդ զգլխիչ ճեղքանքին քրքուն
Հրապոյր կ'աւելցնեն օրն ի բուն :

Ամէն բան կեանք, գաւաթութիւն կը բուրէ,
Անոնց համար որոնք միշտ գերծ հոգերէ
Շրջանկութեամբ համակ արբիւ, օրօրուն,
Կը դիտեն խօլ, տեղոս արեւուն օրերուն :

Սիւսեր ալ կան սակայն որոնք տեսնողին,
Անվերջ ու մութ ձմեռուն մը կեանքն ունին
Տուայտանքներն իրենց մաշող, անասման,
Զի գեղերիներ բոսոր այգ մը բերկրութեան :

Անոնց հոգին անձաւ մըն է ցաւերու,
Ու արեւի ճառագայթ մը կեանքուն.
Զի քախանքեր. երջանկութեան ծիլ մը, ՏԷՐ,
Փրփրեցո՛ւր այդ սիւսերուն մէջ անձնուր :

ՊԵՐՃՈՒՂԻ ԵԱԶԸՃԵԱՆ

LOVELLO

ԻՐ ԾՆՈՒՆԴԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻՅՈՎ

(ԴՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)

Քսանը հինգ տարիներ անցած են իր մահէն ասդին: Քառորդ դարը ժամանակի երկար տեւողութիւն մը չէ, սակայն իրականէն աւելի հեռու կը թուի ներկան այդ մօտիկ անցեալէն, այնքան որ մեծ է գաղափարի և իտէալի տարբերութիւնը հիմակուան մարդոց և բանաստեղծին ժամանակակիցներուն մէջտեղ: Եւ սակայն դարձեալ իր տողերը նոյն հմայքը ունին, կեանքով բաբախուն նոյն ճշմարիտ շեշտը, թէեւ փոխուած է անոնց ընթերցողներուն սերունդը:

Լօնկֆէլլօ Նիւ Ինկլընտի լաւագոյն արտայայտութիւնն է, ինչ իմաստով որ արուեստագէտ մը իր միջավայրին բացատրողն է՝ ըլլալով թարգմանիչ իր ժամանակին տիրող զգացումներուն: Կէս դար տուջ Նիւ Ինկլընտ գեղջկական կոշտելու չափ պարզ կեանք մը կ'ապրէր: Ատլանտեանի եղերքը դեռ խոնուած չէր աշխարհի չորս կողմէն զէպի Նոր Աշխարհ գիմող գաղթականներու խուժանը: Ան ատեն դեռ գոյութիւն չունէին ներկայ ընկերական-սնտեսական բարդ հարցերը: Մէկ կողմէն ունեւորին անյաջ ընչաքաղցութիւնը, ամենակարող տոլարին մոլեգին հետապնդումը և միւս կողմէն չքաւորին նախանձը և անհաշտ ատելութիւնը ունեցողներուն դէմ, ասոնք տիրապետող կիրքերը չէին այն շրջանին. ուստի Լօնկֆէլլօ կը ստանար իր մտաւոր և հոգեկան կազմուածքին տարրերը:

Դեռ նոր մեղմանալ սկսեր էին մաքրակրօնի դաժան բարքերը: Սրդար ու վրէժխնդիր Եհովային տեղ՝ իր զաւակներուն վրայ դուրգուրացող Երկնային Հայրն էր որ կը քարոզուէր: Նիւթական բարգաւաճ վիճակ մը քաղաքակրթական բարիքները տարածած էր մինչեւ հեռաւոր գիւղերը: Երիտասարդութեան մէջ գիտութեան սէրը, աղնիւ գործերով համբաւի հասնելու փափաքը կը տիրէր: Մաքուր բարոյականի և բարձր նկարագրի պաշտամունքը ընդհանուր էր: Աս էր Լօնկֆէլլօի միջավայրը: Նիւթապէս ապահով ընտանիքի մը զաւակն էր, որուն անունը կրող մարդիկ երկրին օգտակար ծառայութիւններ ալ մատուցած էին: Հայրը ուսեալ մարդ էր: Փոքրիկ Լօնկֆէլլօ գիրքերու մթնոլորտին մէջ կը մեծնար: Փանգուր մաղերով, կապոյտ աչքերով սիրուն տղեկ մըն էր՝ որ ժամերով հօրը գրադարանը քաշուած՝ Անգլիոյ 18րդ դարու հեղինակները կը կարդար: Ան ատեն սկսաւ մաս առ մաս հրատարակուիլ Ըրվինկի Sketch Book. անպատմելի հաճոյքով կը կարդար Լօնկֆէլլօ իրարու յաջորդող թիւերը. աստիճանաբար կ'աւելնար հիացումը. իր

մանուկ հոգին կը ներշնչուէր գրական գեղեցկութեամբ յաժշտակուած :
 Գօլէճին մէջ՝ ուր շարունակեց իր ուսումը, դէպի գրականութիւն իր
 ընածին սէրը երթալով կը զօրանար : Իր հօրը գրած մէկ նամակին մէջ
 կ'ըսէ . «Սրտագին կը տենչամ ապագային գրական բարձր դիրքի հաս-
 նիլ . ամբողջ հոգիս այդ փափաքով կը վառի» :

Երջանիկ էր դրատենչ պատանին՝ որ կրցաւ իր կեանքի երազը իրա-
 գործուած տեսնել : Իրեն վիճակուած էր ոչ միայն Նիւ Ինկլլընտի գա-
 ւառական գրադէտի մը անունը, այլ ազգային բանաստեղծ կոչուելու
 նախանձելի փառքը : Ինքն էր որ իր հայրենիքը պիտի ներմուծէր եւրո-
 պական գրականութեան հրաշակերտները : Սպանիան, Իտալիան, Ֆրան-
 սան ու Գերմանիան պիտի ծանօթացնէր իր երկրին՝ անոնց բարձրագոյն
 արուեստին միջոցով : Իրմէ առաջ՝ Ըրվինկ ու Պրայքնիթ առաջապահներ
 եղած էին այդ ճամբուն մէջ, սակայն իրեն վերապահուած էր Հին Աշ-
 խարհի բանաստեղծութիւնը, միջնադարեան քաղաքներու եւ աշտարակ-
 ներու վիպագրութիւնը, վանականին, քաղաքի տապալան, սուրբին ու աշուղին
 հեքեայթները Նոր Աշխարհին ընծայ բերել :

Լօնկֆէլլօի լեզուաբիտական տաղանդը ունեցող մը միայն կարող
 էր այս գործը կատարել : Տասնութը տարեկան էր երբ Գօլէճի ընթաց-
 քը լմնացուց : Լատիներէն եւ Յունարէն եւ քիչ չատ ալ Ֆրանսերէն գի-
 տէր : 1826ին Եւրոպա զնաց ուսանելու, հոն կատարելապէս սորվեցաւ
 Սպաներէն ու Ֆրանսերէն . Փորթուգերէն կրնար կարգալ, Իտալերէն ի
 հմուտ էր, Գերմաներէնի տիրապետեց, անկէ վերջն ալ Սկանտինաւեան
 լեզուներու ընտանեակ աշխատեցաւ :

Սմերիկա վերադարձին հինգ տարի դասախօսեց Պոտուին Գօլէճին
 մէջ, ե յետոյ Հարվըրտի մէջ օտար գրականութեանց Բոօֆէսէօս կար-
 գուեցաւ : Երկտասարդ ուսուցիչը երկար տարիներ իր ամբողջ ուշադ-
 րութիւնը դասախօսութեանց տուած էր : Մանկութեան ժամանակ ոտա-
 նաւոր գրելու փորձեր ըրած էր . վերջին տարիներն ալ եւրոպական
 տպաւորութիւնները սլատմեր էր, արձակ հատորով, սակայն ասոնք հա-
 սարակէն վեր արտաքոյ կարգի տաղանդ մը չէին մատնէր : Օր մը ար-
 թնցաւ հոգիին թաքուն ուժը : Մէկը միւսին ետեւէն հետզհետէ փթթող
 ծաղիկներուն պէս երեւցան «Կեանքի Սաղմոս»ը, «Հնձողը եւ Ծա-
 ղիկներ»ը, «Հեռիներոսի Նաւաբեկում»ը, «Զրահին մէջ Կմախք»ը,
 «Անձրեւոտ Օր»ը, «Կուսութիւն»ը, «Էքսէլսիօր»ը : Բանաստեղծ
 մը ներշնչել եկեր էր իր ժամանակակիցները . ամէնը մօտիկ ըրին
 աչքած . կարծես պատգամ մը կը լսուէր երկինքէն : Բախար չուղեց որ
 Լօնկֆէլլօ չհասկցուած, չգնահատուած եւ մանաւանդ անիրաւուած հան-
 ճարին զանոնութեան համը առնէ . ան իր գաւառին ու ժամանակին մէջ
 պատիւ ունեցող մարդարէն էր, որուն երկրւղածութեամբ մօտիկ կ'ընէին
 Բանաստեղծը հանրութեան սիրտին ու խիղճին մօտ կ'ապրէր . իր տողերը

ժողովուրդին աղնիւ զգացումներուն խտացումն էին՝ հին և նոր լեզու-
ներու ներշնչած ու թելադրած գեղեցիկ ձեւերովը ծպտուած։ Լօնկֆէլ-
լօի ըմբռնումներն ալ իրենց դերի մասին նոյնքան լուրջ էին. միայն հա-
ճեցնել չէր իր նպատակը, այլ սորվեցնել։ Այս պատճառով ալ իր առա-
ջին գործերը և երբեմն ալ իր տարիքի հասուն արտադրութիւնները
վարդապետելու եղանակին աղբեցութիւնը կրած են։ Ատով արուեստը
առեւժած է բարոյախօսէն։ «Դեղին Դարբինը»՝ որ առանց վերջին համա-
րին գրական գոհար մըն է, այդ համարով հրապարակաօսութեան մը
կը փոխուի։ Ինք բանաստեղծը՝ իր խորունկ գեղեցկագիտութեամբ՝
անշուշտ հասկցած էր թէ որքան արուեստ կը զոհէր իր օգտապաշտ
բարոյականին. սակայն ինք պիտի նախընտրէր երբեք չքերթել, քան ար-
ուեստ մը մշակել՝ որ զուրկ ըլլար բարոյական որոշ տարրերէ։ Կ'ըսեն
թէ նոյն խոկ խիզձի խայթ կը զգար, երբ զուտ արուեստի տողեր կը
գրէր. իր կրօնական զգացումները, «փութիթն» ժառանգական ըմբռ-
նումները և մանաւանդ այն չըջանին ամբողջ բարոյական հասկացողու-
թիւնը սակէ տարբեր մտածում չէին թոյլատրեր։

Նիւ Ինկլլընտի այս խեղճէն անկախ ապրիլ ու երգել՝ գրական անձ-
նապահութիւն պիտի նշանակէր. իր ժամանակակիցները չպիտի հաս-
կնային զինքը. ասոնց հայրենիքին բանաստեղծը պիտի չըլլար ան։

Լոնկֆէլլօի ըմբռնումով արուեստին վախճանը հրճուածք չէ, այլ
հաճոյքի ճամբով անհատին ազնուացումը։ Ներդաշնակ տողերէ, ան-
թերի տաղաչափութենէ աւելին գրելու պատասխանատու կը զգար
ինքզինքը։ Իրեն համար արուեստին բարոյական նպատակը՝ արտայայ-
տուած կամ թելադրուած՝ անոր գլխաւոր վախճանն էր ու այդ նպա-
տակին համեմատ զօրութիւնը՝ անոր արժանիքին չափանիշը։ Նիւ Ինկ-
լլընտի բանաստեղծը առաջինը չէ այդ սկզբունքը դաւանողներուն. այդ
ճամբով դացած են արուեստի մեծագոյն հրաշակերաններու հեղինակներ,
Տանթէ, Միլթըն, Կէօթէ և նոյնիսկ Շէքսպիր։

Լօնկֆէլլօ իր ժամանակի բարձրագոյն խեղճին երգիչը եղաւ. իր
քնարին ամէնէն՝ զուարթ լաբերը հնչեցուց. կիրքը, ատելութիւնը,
նախանձը հոն ձայն չունէին։ Վիշտի վայրկեաններ ալ ունեցաւ, որ
ատեն աւելի խորունկ զգացումով երգեց։ Ակասի գիտնականը իր բա-
րեկամն էր. անոր մահը բանաստեղծին սիրտը արիւնեց։

«Ես կը կենամ կրկին ընտանի ծովափին վրայ, — Եւ կը լսեմ խե-
լադար ծովուն ալիքները — Որ սրտաշարժ քեզ կը կանչեն, քեզ կ'ող-
բան — Եւ անհանգարտ քեզ կը սպասեն անակիւղ դրան առջեւ. — Ինչո՞ւ
լուռ ես, ինչո՞ւ պէտք էիր մեռնիլ»։

Որքան մարդկային է այդ «ինչու»ն և որքան վիշտ ու տարակոյս
կը բովանդակուի անոր մէջ. հարցում մըն է ան՝ որ կրօնական ու փի-
լիսոփայական հաղարումէկ դրութիւններ ստեղծուելէ, գիտական ան-

վերջ խոնարհութիւններ ու գիւտեր կատարուելէ վերջն ալ՝ դեռ կը մնայ անպատասխան։ Ճակատագիրի ծանրութեան տակ ընկճելու այս եղանակը սակայն, Լճնկֆէլլօի սովորական տրամադրութիւնը չներկայացնէր։ «Կեանքի Սաղմոս»ին հեղինակը հոգիին իրաւունքը կուտայ գերեզմանէն անդին հայելու։ Անոր համար կեանքը երազ մը չէ, ոչ ալ սգատուն, այլ գործի աշխատանոց։ Երիտասարդ, աշխոյժ ժողովուրդի մը մտածելու եղանակն է աս։ Անսահման դաշտ մը կայ շահագործելի՝ անհաշիւ հարստութեամբ օժտուած։ Ընութիւնը այնտեղ՝ ամէն բարիք կը շուայէ աշխատողին։ Հին Աշխարհին իմաստովը աղքատութիւնը անծանօթ է հոն։ Կեանքի արեւոտ ըմբռնումը բնական հետեւանքն է այս պայմաններուն։ զուարթ փրկիտփայութիւնը միակ հասկնալի եղանակն է մտածելու։ Օղբ միգո՞ւ է, «Ամպերուն ետեւ արեւը կը փայլի»։ Կերգէ լաւատես բանաստեղծը։ Նեղութիւն կայ, տառապանքի համբերելով հօր մնալու վսեմութիւնը կը գովէ։ «Յաղթող ու Յաղթուած»ը՝ որ զուարթ կտոր մը չէ՝ նոյն ոգին կը ցոլացնէ։ Գերեզմանին քով մահուան հետ կը խօսի բանաստեղծը, հաւատալով անոր յաղթանակին։ Այն ափ մը մարդոց լեզուն է աս՝ որ սովին ու ցուրտին զիմադրելով, անտառին վայրենիներուն հետ մաքառելով՝ Նոր Աշխարհի ամէնէն մեծ գաղթականութիւնը հիմնեցին։

Իվաննէիկինը տարբեր չեւտ ունի։ Երկու սիրահարներու սրտաշարժ պատմութիւնն է ան։ Անգութ հրամանով մը մէկ մէկէ կը բաժնուին սիրող սիրտերը և ամբողջ կեանք մը զուր տեղը իրար կը փնտռեն այս ընդարձակ աշխարհին մէջ։ Երկար տարիներ կ'անցնին և ձերացած Իվաննէիկինը իր Գարրիէլը կը գտնէ հիւանդանոցի մը մէջ։ Մեռնող մարդուն կէս սառած աչքերը վայրկեան մը հազիւ կը փայլին իր սիրած աղջկան տեսքով և յետոյ կեանքը կը մարի ինչպէս ճրագ մը հովին շունչէն։ Դառնութիւն չկայ Գարրիէլի հրաժեշտի վերջին յուզիչ խօսքերուն մէջ, ոչ ալ կատաղութիւն բազդին դէմ։ Կեանք մը տառապանքէ վերջը՝ միայն վայրկեանի մը հանգիստութիւն համար երախտապարտ հոգի մը կայ, որ ջերմութեամբ գլուխը կը ծռէ աղօթելու։ Իվաննէիկինը իր ամբողջութեան մէջ՝ գրական հրաշակերտ մըն է. իր տեսակին մէջ դեռ նմանը չէ ունեցած ան ուղեւորին միւս կողմ։ Եթէ անկէ վատ տող մըն ալ գրած չըլլար Լճնկֆէլլօ, Իվաննէիկինը բաւական պիտի ըլլար զինքը բանաստեղծներուն շարքը դասելու։ Իվաննէիկինէն պակաս չեն գրական արժանիքով բանաստեղծին միւս երկու գործերը՝ Հայվաթա և Մայրց Սթենսիշի Դաւայաւը։ Այս երեքն ալ անշուք տաղաչափութիւններ են։ Լճնկֆէլլօ արձակ կը գրէր ռոմանտորի ձեւով, ինչպէս գրեցին երբեմն Թէնիսիւն, Միլթըն, Ուօրտոնօրթի, Պայրըն, Շէլի, Պրատինկ, Էմըրսըն և ամէնէն աւելի Շէյքսպիր։ Բանաստեղծին համար ձեւի խնդիրը երկրորդական էր։ Իր գրական կեանքը

քին առաջին շրջանին արտադրած գործերուն մէջ իր ոճը աւելի զարգարուն է և յանգերը խնամուած են: Այդ միջոցին իր արուեստը աւելի գոթական էր, մասերը ամբողջին չափ ուշագրաւ, սակայն հետզհետէ համեմատութեան զգացումը կը զօրանայ իր մէջ, և իր արուեստին հասուն շրջանին զինքը կը տեսնենք յունական ճաշակին հետեւող: Իր գործերուն տիրող յատկանիշներն են անկեղծ պարզութիւնը, թափանցիկ յստակութիւնը. անոնց յորինուածքը ամբողջութիւն մը կը ներկայացնէ, որուն համեմատութիւնները ճշմարտօրէն ըմբռնուած են և բնականօրէն արտայայտուած:

Լօնկֆէլլօ շատ պարզ մարդ մըն էր իր զգացումներով և նոյնքան ալ պարզ այդ զգացումները արտայայտելու միջոցին: Անկեղծութիւնը անոր համար բնազդական էր: Միտքը յստակ էր. իր տողերուն մէջ չէք գտնէր մշուշոտ բառը մշուշոտ ուղեղէն ծնած: Ինչ որ կը բղխի իր միտքէն՝ ջինջ ու թափանցիկ է, ինչպէս վտակը: Իրեն համար չէին խորհրդաւոր նրբութիւնները, անդամազննական մանրամասնութիւնները: Իրերուն և մարդոց վրայ՝ անոնց խոշոր յարաբերութեանց տեսակէտէն կը նայէր: Անհատները կ'առնէր իբր տիպեր, որոնք շատ անգամ աւելի գաղափարական են քան իրական: Սակայն այնքան պարզ ու անկեղծ են իր զգացումները և ոճը որ ընթերցողը առանց կասկածի, առանց քննութեան՝ զանոնք կ'ընդունի իբր ճշմարիտ:

Բանաստեղծի մը արժանիքին չափացոյցը չէ անոր ընթերցողներուն թիւը. ամբողջին պաշտամունքը գրական փնայուն փառք չերաշխաւորեր: Սակայն անուրանալի է որ ժողովուրդին անկաշառ ու անաչառ բնազդը շատ աւելի բնականօրէն կ'ըմբռնէ բանաստեղծին ոգին, քան քննադատութիւնը բան գործ ընող գեղեցկագէտներ: Մեծ արուեստագէտներ, շատ անգամ, սորվելու համար՝ մանուկներու քննադատութիւնը մտիկ ըրած են: Տկարներու, պղտիկներու և տգէտներու սիրականն է Լօնկֆէլլօ, կ'ըսեն իր քննադատները. աւելի բարձր տիտղոսի մը չպիտի ցանկար ինք բանաստեղծը՝ որ այնքան խանդակաթ սիրով կը սիրէր պղտիկները: Սիրաւ գութով լեցուն էր անոնց համար որ ցաւ մը, վիշտ մը ունէին: Մարդոց մէջ մէկ հատիկ էր ան իր բարքով, իր նկարագիրով և կեանքի վերջին տարիները իր ալեհեր պատկառելի երեւոյթովը: Զինքը ճանչցող, իրեն հետ սրտակից ապրող ծերունիներ կան այսօր որ դեռ հիացումով կը խօսին իր վրայ: Հարվըրտ Համալսարանը առանց իրեն որչափացած է: Այնքան հաղարներով ուսեալներու, ուսանողներու մէջ՝ դեռ մէկը չկայ որ իր քնարը հնչեցնէ: Անոնք որ յոգնած ոտքերով կեանքի դարվերէն կը ճամբորդեն, դեռ իր տողերուն մէջ պիտի գտնեն տիրիանք ու ներշնչում: Բանաստեղծներ շատ կան որ իրմէ հղօր երեւակայութիւն ու հանճարի բարձրագոյն թռիչ ունին, բայց Լօնկֆէլլօն աւելի ազնիւ ու ճշմարիտ բանաստեղծ մը երբեք ապրած չէ Ամերիկայի մէջ:

ՄԱՆԻՇԱԿՆԵՐԸ

Յորդ, ոսկեզօծ սառափին սակ արեւին
Գարնանաւեհ շողերուն
Որոնց կ'ընկե համբոյրները հոգեւին՝
Սա՛ ծաղկազարդ պեքս ածուն,

Հողին մօտիկ, սերեւներու զմեռիսփին
Մեք կորսուած՝ յրեւեալ,
Բզմայրագին սեւիլի մը կը ժպտին
Մանիշակները թուրեան :

Յոյցի, փառքի, երեւոյն ախ'ն սենյին
Անհաղորդ ու անգիտակ,
—Այնքան անոնք համեստօրէն կը քաջին
Տերեւներու շուփին սակ,—

Նուրբ ու փափուկ հոգիներու դիւրագգած
Հաւասարիւմ նըշանակ,
Դրոշմն ունին անմեղութեան անկասկած
Ու հըմայրը ցնորունակ . . .

Իրեւց մաքուր պաշտամունքին նըխրուած
Խորհրդապահ, անկեղծ քուրմ՝
Ես կը պընում այդ միշտ կապոյտ-առեղծուած
Դոյռքեանց դեմ ցօղաթուրմ . . .

Վերացումի, յափշտակման ռուպեներ
Երբ կը հնչեն հոգւոյս մեջ,
Ու շուշանի ցոյլերով ջիւնը, աններ
Ժպտի երազս ինձ անկերջ,

Մօքի ծաղիկը կը հակի այդ փափուկ
Մարմիններուն հեշտագին,
Անոնց անմահ թոյրերովը խուսափուկ
Արդշուտեղու իր հոգին . . .

Էւ դիւրական անուրջիս շայն ու աղուոր
Ոլորտին մեջ անաղօտ
Կարծես կապոյտ, փառ աչկեր եւ քիւրաւոր
Զիս դիտելով զարմացկոտ.

Այդ պատրանքի պսակերուս մեջ մթերիւմ
Ինքնամոռաց ու միսքիլ՝
Թոյլ կուտամ որ խոհերս անկերջ քափառին
Յիշելով դիմն ու երկինք . . . :

Հողին մօտիկ, տեղեկե՞րու գտնուիսին
Մեջ կոտորած՝ լռեցեալս,
Բզմայրագին տեսիլի մ'երբ կը ժպտին
Մանիշակներն հոտեալս,

Ես կ'ընամ որ իրենց լընփոյշ բաժակին
Բոյրերուն հետ խոսասիտիկ,
Իր երագին հըմայիսն մեջ հոգնագին
Յընդի հոգիս ինչպէս խունկ . . . :

ՄԻՀՐԱՆ ՈՒՂՈՒՐԵԱՆ

ԷՄԻԼ ՎԷՐԶԱՐԷՆ

ՍԻ

ՍԷՆՊՈԼԻՍԴ ԲԱՆԱՍՏԵՂՏՆԵՐԸ

Համակրելին Արտաշէս Յարութիւնեան,
չափազանց յուզուած, լուրջ նկատառութեան
մը ենթարկած ըլլալ կը թուի, Ֆրանսերէն
կարգ մը բառերը և յատուկ անունները հն-
չելու կերպին վրայ հրատարակած մէկ գրու-
թեանս մէջ էմիլ Վէրնարէնի մասին անկա-
խաբար յայտնած կարծիքս, կարծիք մը, որ
կրնայ վերաբերիլ նաև բոլոր սէնպօլիսը
գրողներու երամին, չըսելու համար Դպրոցին,
և որ ծնունդ առած է բանաստեղծական
նոյն շրջանին վրայ կարգ մը կատարեալ և
շահեկան հրատարակութիւններէ ըրած՝ խղ-
ճամիտ ընթերցումներէս Եթէ զիտնայի իրօք
Թէ՛ Սելուցի հեղինակը այս աստիճան մեծ
ակնածանք և սէր ունի Վէրնարէնի հան-
դէպ, ապահովապէս պիտի վարանէի տող մը
խնկ նուիրել հակառակ ըմբռնումով ու դա-
տողութիւնով, գոնէ այս անհարկի յուզումէն
և յուսախաբութենէն զինքը փրկելու փափ-
կանկատութենէ մը մղուած։ Մնաց որ, այս
յուզումը այնքան սաստիկ ըլլալ կը թուի
Յարութիւնեանի մէջ որ, առանց վարանելու,
զրադարանին բոլոր հատորները վար առնե-
լու զփութարին հոգը ստանձնել է, անոնց մէ-
ջէն Վէրնարէնը փառաբանող գնահատական
բաղդաւածներ ցուցադրելու առջիս, անար-
գանքի համար նետուած ձեռնոցի մը ուժգ-
նութեամբ, երեսիս զարնելով ըրած խառ-
դակաբանս, իբր Թէ իր և Տկն, Եսայ-
եանի երկու գրութեանց բաղդատութեանս
մէջ։ Նախ, այս խարդախութիւն բռնող իրեն

կը փութամ վերագրանել անմիջապէս, զօլի
բօսքալով մը Քրամֆօ-Մալկարա և
ինքզինքիս կը պահեմ, փաստ չունի, անու-
շաղիբ, գահալէժ ընթերցողի պակասութիւնս,
Յարութիւնեանի գործածած միւս ածական-
ներուն ալ չեմ վշտանար։ Անպաշտ, անա-
գորոյն, մեղանուշ, փաղաքշող ածականներ
են և կը զգուեն անհատականութիւնս. մա-
նաւանդ Թորքուէմատա տիտղոսը, որով կը
մկրտէ զիս, Հիւլիօեան շունչով մը, կը պան-
ծացնէ զիս, բայց նոյնքան անգթութիւնս կը
զրգուէ ուղղելու իր մէկ անհամոյ ու ան-
պատուարքի բացատրութիւնը։ Խնչպէս չի
զարմանալ գրողի մը վրայ որ խարդախու-
թիւն կը նկատէ զրականութեան մէջ հեղի-
նակի մը մասին չափազանցուած կարծիք մը
ըննադատելու։ Եւ յետոյ որ կէտին մէջն է
Արտաշէս Յարութիւնեանի նշարած իմաստի
խտորոմը, յայտնի մտածումի մը խեղա-
թիւրումը։ Իմ գրութիւնովս ինքը և Տկն,
Եսայեան դրուած չեն ըլլար en cause եր-
բեք և չեն ներկայացուիր իբրեւ «վիճաբան-
ութեան նիւթ»ի մը շուրջ խորհրդածող երկու
հակամիտ գրողներ։ Անկեղծ զարմացումով մը,
որ յառաջ կուգար Յարութիւնեանի գրիչով
Վէրնարէնի և Տը Կուլմօնի նկատմամբ
յայտնուած, շուայլուած սքանչացումէն, յա-
փշտակութենէն, մղուելի էի մէկ քանի ան-
փաստ և անշահախնդիր տողերու մէջ ըսել
Թէ. «Շատ է այս կարգի գրողները ոսկեզօծ
շրջանակներու մէջ գետեղելը և այլն», իմ
այս դատողութիւնս կը հաստատուէր «Շնորհ-
քով Մարդիկ»ի հեղինակին Սէնպօլիզմի
շրջանին վրայ արտաբերած մէկ քանի ար-
դարացի նկատումներով, որոնց խղճամիտ

մէկ հաւաքումը պիտի բաւէր դեռ այսօր իսկ հզօր թու՜մք մը կազմելու Յարութիւնեանի եռանդայոյզ վիճակին և ինծի վերաբրած . . . խարդախանքին: **Աւնայօլիսը** գրողներու մասին կարծիքս յայտնելու համար հրապարակաւ, Տկն. Յասյեանի տողերը օգնութեան կանչած չէի, տգիտութիւնս փրկելու համար, այլ շեշտած էի զանոնք à l'արմի իմ ընելիքներուս, անվիշապէս եզրակացնելով թէ. Աւնելի դատողութեան չափաւորութիւն կը գտնամ Տկն. Յասյեանի մէջ, իսկ Արտաշէս Յարութիւնեանի քով աւելի չափազանցութիւն կարծիքի և զգայականութեան: Եւ կը կարծեմ թէ Արտաշէս Յարութիւնեան իրաւունք չունի գրական կարգ մը դէմքերը և խնդիրները ուզածին պէս մեր ընթերցողներուն ներկայացնելը մասնագիտութեամբ ընելու և խօսելու անոնց վրայ այն հեղինակաւորութիւնով՝ որով կը վարուին, օրինակ, Էմիլ Զակէ մը, Պոլինաթիէն մը, Անաթօլ Ֆրանս մը, ևն. ֆրանսական գրականութեան նկատմամբ: Այդ յաւակնութիւնը իր կողմէ շատ է մեր համեստ գրականութեան համար, որ պէտք ունի զարգանալու, մարզուելու, բարձրանալու՝ լաւագոյն՝ դասերով ու հիմքերով: Արտաշէս Յարութիւնեան կը կարծէ, որ ֆրանսական արդի գրականութիւնը *Mercure de France* թերթին մէջ կը խառնայ լոկ, Ինչ ծիծաղ: Բացէք օրին մէկն. ալ *La Revue de Paris*, *Revue des deux Mondes*ի պէս մէկ քանի կարեւոր և գեղեցիկ հանդէսներ, և պիտի համոզուիք ինչոյն թէ՛ անոնց մէջ ալ գրականութիւն կայ,՝ գրականութիւն կ'ըսեմ ձեզի, ստաւանդաւոր և մեծանուն գրողներու, հեղինակներու ճշմարտապէս հզօր ու լուրջ արտադրութիւններովը բեղմնաւորուած: *Mercure*ի աշխատակից այն կարգ մը գրողներու կարծիքները, ուրեմն, զորս Արտաշէս Յարութիւնեան չէ ձանձրացներ հաւաքելու և թարգմանարար ներկայացնելու իբր վկայութիւն Վէրհարէնի մեծութեան, կարծութեան չափ պերճաբոս չեն այս նկատմամբ: Ոչ որ կրնայ ուրանալ՝ Վէրհարէնի տաղանդը և անկէ վատուած համբաւը **Աւնայօլի** բանաստեղծութեան շրջանին մէջ. և սակայն այդ բոլոր գնահատական կարծիքները արդիւնք են նոյն մոտասեւեռութեան և յափշտակութենէն մղուած գրողներու

զաղափարներուն և չափազանցութեան: Որ և է նախասիրուած հեղինակի մը վրայ եղած ուսումնասիրութիւնը մասնակի ըլլալու չէ. նոյն բանը կարելի է ըսել **Աւնայօլի** վրայ, որ արդէն մի միայն *Mercure*ի մէջ փառաբանուած է, ուրիշ հանդէսներու մէջ սաստկապէս քննադատուելու համար: Անկէ չորս տարի առաջ, *Imprimerie Nationale*էն, Բարիզ, Կրթական Նախարարութեան յատուկ հրաւերով, հրատարակուեցաւ ժընալը գտնելու իշխանս տիտղոսին արժանացած մեծանուն պառնասեան բանաստեղծ Գաթիլ Մէնտէնի մէկ հատորը՝ որ կը պատկերացնէ ամենայն ձեռնհասութեամբ և հմտութեամբ 1867էն մինչեւ 1900 տարին երկարող ֆրանսական բանաստեղծութեան կատարած յաջողական շարժումները՝ թէ լեզուի և թէ Արուեստի տեսակէտով: Ահա այս հատորէն է որ կարելի պիտի ըլլար քաղել լաւագոյն պաշարը **Աւնայօլի** գրողներու և **Աւնայօլի** բանաստեղծական շրջանին մասին, պաշար մը որքան բազմակողմանի, իրաւախոհական, նոյնքան անկեղծօրէն քննադատական, որչափ զայն գնահատող, նոյնչափ անոր անհասկնալի կողմերը, թերութիւնները, մթութիւնները պատկերացնող, Եւ որո՞նք եղած են իսկապէս **Աւնայօլի** գրողներուն ջանքերը և ձգտումները. ոչ որ պիտի կրնար վերջնական ձեւի մը մէջ պարզել, կաղապարել զանոնք: Վէրհարէն, Մուէսս, Տը Ռէնիէ, [?] կը մնան միակ դէմքերը ուշադրութեան արժանի. բայց ասոնք ալ չբարձրացան մինչեւ հոն՝ ուր 19րդ դարու նշանաւոր բանաստեղծները կը կանգնեն այսօր, և որոնք միտքի և երեւակայութեան անչրպետները, հեղբելով, հանճարի հրաշալիքներ պարզեցին մարդութեան, դիւնական երկինքներու տակ:

Գաթիլ Մէնտէն անաչառ անկարկներ ունի ուրեմն **Աւնայօլի** վրայ նկատմամբ, որ արդէն իր սկզբնական քայլերուն մէջ ննջարկուեցաւ ամէն կողմէ խուժող հոսանքներու, ֆինադատութիւնը կը վճռէր նշմարած ըլլալ **Աւնայօլի** վրայ անորոշութիւնը իր յղացումին

[?] Բայց արդե՞ւն ալ դադրած են հիմա **Աւնայօլի** կոչուելէ, իրենց նոր հրատարակութիւններէն ետք:

մէջ իսկ, իր պարզած դաւանանքներուն անհամերաշխութիւնը լեզուի օրէնքներուն հետ և վերջապէս անհամաձայն վիճակ մը, վերացականութիւն մը Արուեստին մէջ, անով բարեշրջել ուզուած զրական սկզբունքներուն և ձեւերուն բաղդատաբար Մնաց որ, նախապէս, **սէնայօլիս** բանաստեղծները չէին կրցած պարզել *symbole*ին իմաստը, Գաթիւ Մէնտէս, առաջինը եղաւ զայն բացատրելու կարող, իր զիրքին մէջ. — «**Սէնայօլի** կիրառումը, բանաստեղծութեան մէջ, կ'ըսէ հուժկու քննախօսը, ինձ կը թուի ըլլալ միայն, արդէն բնագրական այն արուեստը՝ որ մեր մէջ կ'արձնցնէ բերնով և զրիչով դժուարաւ բացատրուելիք զգացումներ, երազներ ու յիշատակներ, Խորհրդանշանով, բանաստեղծը, բոլոր իր ընելիքները կ'ըսէ թէ՛ եւ, բայց ուրիշ բաներ ըսած ըլլալու տպաւորութիւնը կ'ընէ ընթերցողին վրայ»:

«Հոս է անհ կարգ մը **սէնայօլիս** բանաստեղծներու անհասկնալիութիւնը, մինչդեռ անոնք, խորհրդաւոր նմանաձայնութիւններու շնորհիւ, կը շարունակեն խօսքին, բառին տալ այն սահմանափակ ու միանգամայն թելադրական ուժը՝ որ պիտի տար անբացատրելիին զգալիութիւնը»:

«Բայց այս տեսակէտով, **սէնայօլիս** բանաստեղծներուն ըրածը մեծ բան մը պիտի չարժէք. յղացում մը, տարբեր ստեղծում մը ըրած պիտի չըլլային, Արդէն որ բանտեսողին է որ կարծած չըլլայ յղանալ, իսկապէս իր գրածէն աւելի բան մը, այն յուսով թէ իր բառերուն ամէն մէկը, տեղէ տեղ, միտքէ միտք անցնելով պիտի հնչէ այն անձանոթ հոգիին մէջ որուն իր հոգին կը բաղձայ և զոր անկարող կը նկատէ ամէն ինչ ճշդապէս արտայայտելու»:

Գաթիւ Մէնտէս որ է՝ փայլուն ներկայացուցիչն է նկարչական մաքրատենչ բանաստեղծութեան, կը քննադատէ, իր զիրքին մէջ, **սէնայօլիս**ներու բանաստեղծելու կերպն ալ, որ իրապէս կը կայանայ անհաւասար երկարութեամբ տողերու, իզական բառ մը, արական բառի մը հետ յանգաւորելու յոռի գործածութեան մէջ, *hiatus*ի գործածումը մանաւանդ *césure*ներու տեղափոխութեան հետ, աստեղծին այնքան զայնուկ լեցուցած է արդէն բանաստեղծութեան ան-

թերի կանոններուն բծախնդիր պառնասեանները, որ պահ մը, այս վերջինները և **սէնայօլիս**ները, բանավէճերու շարքի մը մէջ, մամուլի լաւագոյն էջերը զրաւեցին Ատօլֆ Ռէթէ, որ Գաթիւ Մէնտէսի գործը կը քննադատէր իր կարգին, **սէնայօլիս**ը բարձրացնելով հասարակութեան աչքին, չմոռցաւ բարձրացնել նաև մեծանուն բանաստեղծին փաստերը և զանոնք արդիւնաւորել, Բոլոր այս պարագաները, կը հաստատեն թէ, մոտաւորականութեան նժարին մէջ, **սէնայօլիս** բանաստեղծական շրջանը է՝ թեթեւ կշռող տարրերէն մէկն է, պահ մը հասարակութեան նկատառման և ուշադրութեան առարկայ թէ՛ եւ, շնորհիւ մէկ քանիներու, բայց վերջապէս բարեփոխման և մոռացման ենթակայ շրջան մը: Որովհետեւ այս համոզում մը գոյացուցած եմ արդէն, Տէն. Եսայեանի գործածած «ասոնց ալ թափը կտրեցաւ»ի պէս խօսքերը հաստատութիւն մը նկատեցի, Թո՛ղ համոզուի ուրեմն Արտաշէս Յարութիւնեան թէ Տիկին Եսայեանը երախտապարտ ընելու ջանք մը չիկայ իմ բով և ո՛չ ալ միտքէս անցուցած եմ երկուքին հմտութիւնը, հասկացողութեան չափը բաղդատութեան դնելու, հեռու ինչէ այս գծով համարտակութիւնը, մեր զրոյններէն ոմանց յատուկ, Այդպէս չընելուս ապացոյցները կրնայ փնտռել Յարութիւնեան այն յառաջաբանին մէջ՝ որով կը սկսի համակրելի գրագիտութիւն «Շնորհքով Մարդիկ» նոր վէպը: Անոր մէջ կարելի էր ի յայտ բերել կարգ մը միջոցներ՝ զայն երախտապարտ ընելու նկատմամբ, բայց չըրի, միակ նպատակ և ջանքս ըլլալով անկեղծ ու ճշմարիտ ըլլալ անոր տաղանդին ու ըրած զրականութեանը նկատմամբ. հետեւաբար անտեղի է Արտաշէս Յարութիւնեանի կարծիքը:

Խօսինք հիմա մէկ քանի տողով բառերու հնչման խնդրին վրայ: Արտաշէս Յարութիւնեան վստահ կրնայ ըլլալ թէ այս մասին իր գրածը կարողով ոչ պատուելիական աններողութեան ծածուկութիւն մը» ունեցայ, ոչ ալ մտածեցի թէ այս անգամ դասը լաւ պատրաստե՞ր է թէ ոչ. ինծի այնպէս կը թուի միայն թէ Մալկարալի մէջ բառարանի միջոցաւ ֆրանսերէն կը խօսին: Որովհետեւ այլապէս յարկող զրաւեցող գիտնալու էր թէ

ֆրանսերէնի մէջ accent, pronunciation կոչուած երկու բաներ կան և առանց անոնց այս լեզուն խօսողը ծիծաղելի կ'ըլլայ: Աւելորդ էր կարծել թէ Նորայր և Շուպարեան ինծի չափ ֆրանսերէն գիտեն. ինչէ անհամահաս աւելի աղէկ ֆրանսերէն գիտեն. ես ալ Նորայրի բառարանը ունիմ, սիրելի, Յարու՝ Քիւնեան, և տեսած եմ հոն աի պահպանուող isme վերջաւորութեամբ բառերուն մէջ. քերականութիւն ճիշդ է սառ, բայց ինչո՞ւ լեզուին տեղեակ բուն ֆրանսացին սով չի հնչեր, այո՛, չի հնչեր. իզմի պէս կը հնչէ աւելի բան՝ աի ձայնով: Մէկ բանի ֆրանսացի դասախօսներ ալ հարցաքննեցի այս մասին և անոնք ալ պատասխանեցին. «Les mots finissant en «isme» comme «naturalisme», «symbolisme», «lyrisme», «prisme» etc., se prononcent plutôt comme ayant le «s» entre deux voyelles comme un «e» aigu; c'est l'effort de la prononciation»:

Իրաւ ալ եթէ Ֆրանսացին կամ անոր պէս Հայն ալ սէնպօ-լիւմ հնչելու ըլլային, արդէն զգալի պիտի ըլլար աի մը սուր ձայնը երկու ծերու սուր ձայնին պէս, ինչ որ չէ՝ Կը կրկնեմ ուրիշմ թէ՛ Ֆրանսացին ալ բողոքովին աի պէս հնչում մը չի դնէր այս կարգի բառերուն մէջ, Հետեւում-բար բանի որ մեր զրաւած ալ հայերէն պիտի ըլլայ, կրնանք ճակատաբաց զրել **սէնպօ-լիւմ, լիւիլմ, ֆրանսացիի մը չեշտով:**

կանոններն միշտ ալ միայն ֆրանսերէն չի
սորվուիր. թող այդ գաղափարը միտքերնէն
հանե՛ն բոլոր այն գրողները՝ որոնք լոկ
գրապրագուտներու նմանի չեն ուզեր:

Զի մտնամ աւելցնել թէ Արտաշէս Յա-
լոթիւնեան փոխանակ «Վէրհարէն» գրեւո-
ւել շարունակէ հնչել և ըսել «Վէրհառն»՝ որ
կատաղի բուն մը արտայայտել կը թուի, ւե՛ց-
պօլիմ բանաստեղծութեան պէս:

ՏՕՄԻՆՈ

QUEST.

ՍԱՐԳԻՍ ԷՖ. ԹԱՇՃԵԱՆԻ ՄԱՅՐ

Յաւալի կորուստի մը դառնութիւնը պատճառեց նախորդ շաբթու մահը Վսեմ. Սարգիս էժ. Թաւեռեանի, որ տեղի ունեցաւ Ռեա, իր բնակարանին մէջ, ջաժանելի հիւանդութեան մը ետքը: Հանգուցեալը՝ բնիկ 'Եսաբայցի' պատանի հասակէն իր ուշիմութեամբը ու գործունէութեամբ անաշխատ էր նիւթական յաջող վիճակի մը իջրացած, ծանօթ դէմք մըն էր Պոլիսի սեղանաւորական հրապարակին վրայ, եւ առեւտրական կործերու մէջ իր հմտութեան ու ձեռնհասութեան համար՝ առեւ մը սեղանաւորներու Արհեստասպետ բնակարանում էր, յաջողապէս վարելով այդ պատշոնք բառական տարիներ: Կայս. կառավարութեան կողմէ պատշոնք էր Իւլիի Երկրորդ աստիճանով եւ Գ. կարգի Մէնիսիէ պատշաճեցնող: Ազգ. շքանակի մէջ, իր նշանակելի գործունէութիւնը եղած է Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան ասեմայետութիւնը՝ զոր վարած է արդիւնաւորապէս, զգալի բարւոյնումներ ներմուծելով Հաստատութեան զանազան նիւթերուն մէջ: Հիւանդանոցի սիկառի բուրդի վաճառումը իր նախաձեռնութեամբ եղած է: Հանգուցեալը անդամակցած է նաեւ Պատարարեանի ժողովներուն, օգտակար հոնդիսանալով իր գործնական միտքով եւ խորհուրդներովը: Սարգիս էժ. Թաւեռեան ամուսնացած էր եւ զաւակներու հայր: Իր մահը զաւակը՝ Օննիկ-յէլ Թաւեռեան պատշաճաւորապէս կը տառնակէի հորեկանական գործունէութիւնը: Իր չորս աղջիկ զաւակներէն մէկը ամուսնացած է ծանօթ տարածաշրջան:

Սերվիլէն էժ ի եւ միւսն ալ՝ վաճառական
Գէորգ էժ. Թօփալեանի որդիին հետ:

Իր անունին ու համբաւին արժանի հան-
դիսաւորութիւնով եւ խուռն բազմութեան
մը ներկայութիւնով, ուր կը նստաւորուին
ամէն դասակարգէ ներկայացուցիչներ եւ
բազմաթիւ ականաւոր անձնաւորութիւններ,
կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը, ԲՇ. օր,
Քերտի Ս. Երեւոյթիւն եկեղեցիին մէջ,
որ այս փութը առ իրով շէնդապէս լուսա-
զարդուած էր: Դագաղը կը հանգչէր մասնա-
ւոր մահաբէմի մը վրայ, շրջապատուած կե-
րոններէ եւ շէնդ ծաղկեպսակներէ: Սեղանա-
ւորական եւ վաճառականական դասակար-
գերէն Հայ եւ օստրազգի հոծ բազմութիւն
մը գրաւած էր սանաւը: Երգեցողութիւնները
ներդաճակորէն շեղի ունեցան: Ազակիր
էին Տ. Մկրտեան Հայր, Տ. Վահան Քին. Խոյ-
եան, Որբանոցի եւ Գրեւորի Վարժարանին
աւակներէն: Կը նախագահէր Ս. Պատ-
րիարք՝ իր շուրջը ունենալով Տ. Մկրտիչ,
Հմայեակ, Գաբրիէլ, Առտ եւ Գէորգ Արա-
զանները, Տ. Բաբգէն, Վահան Տէր Միհաս-
եան, Գրիգորիս, Ներսէս, Տիրայր, Վրդա-
նէս, Պատկ ու Մարկոս վարդապետները:
Դամբանականը խօսեցաւ Ս. Պատրիարք.
«Թէեւ բարձր ուսում չստացաւ հանգուցեալը
եւ համեստ ծագում մը ունեցաւ, բայց յա-
մառ կամով, ինքնօգնութեամբ յաջողեցաւ
պատուաբեր դիրք մը գրաւել, սեղանաւորի
աւելիքսով քննէ բարձրանալով սեղանաւորնե-
րու արհեստապէս: Անդամակցեցաւ Ազգ.
Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան եւ օգտա-
կար պատշոնավաւորութիւն մը ունեցաւ. հա-
սոյթի զանազան միջոցներ հաստատեց՝ որոնք
եկամուսի արդիւնաւոր աղբիւրներ դարձած
են: Իր գիւղին, Գրեւորի վարժարանին ու
եկեղեցիին բարեգործութեան նպաստեց, իր
նուէրները չլրացաւ, իրեն եղած դիմումները
չմեծեց»: Ս. Պատրիարքը դրուատեց հան-
գուցեալին աշխատասիրութիւնը, կորովը եւ
գործունէութեան ոգին, օրհնեց յիշատակը
եւ միաբարակաւ խօսեց ուղղեց պարագա-
ներուն: Յետոյ քսութիւն կազմուեցաւ եւ դա-
գաղը շէնդ մեռելակառքի մը մէջ զետեղուե-
լուով, առաջնորդուեցաւ Ս. Յարութիւն

եկեղեցին: Կերոնները բռնած էին Տեաւր
Արեակ Սրամալլեան, Լեւոն Վօնչէկլիւլ,
Խաւալամպօս Անաթապիսի, Իլիաս Պինդ,
Մարտիկ Եղուպեան եւ Զօլանդօղլու: Եր-
այերը կը կրէին Տեաւր Պօղոս Քերէսէնեան,
Արաւէս Հիւրմիւզ, Լեւոն Հանեան, Եր-
ուանդ Ոսկան: Ներկաներուն ցաւակցու-
թիւնները ընդունեցին հանգուցեալին զաւա-
կը Օննիկ պէլ Թաւեան, Եղբայր՝ Մի-
սակ էժ. Թաւեան, փեսան՝ Սերվիլէն էժ.
եւ տեալը Դարամանեան էմէնի: Դա-
գաղը յետոյ նոյն շէնդ մեռելակառքով
փոխադրուեցաւ Մահոտէի քիւ 20 շոգե-
նար՝ որ յաւակալու վարձուած էր, դա-
գաղը եւ յուղարկաւորները փոխադրելու հա-
մար Գրեւոր: Դագաղին կը հետեւէր խուռն
բազմութիւն մը: Երբ շոգենարը Կղզի հա-
սաւ, դիմաւորեցին շեղին եկեղեցիին աւա-
զերէցը, շուրջը ունենալով դպիրներու խում-
բը եւ Յոյն եկեղեցիին քահանայ եւ դպի-
րներ՝ զոնսաւորուած: Տեղացիներէն եւ
միւս կղզիներէն հոծ բազմութիւն մը հա-
ւաւորուած էր հոն: Հայ եւ Յոյն եկեղեցի-
ներուն զանգակները կը հնչէին: Թափօր կազ-
մուելով, դագաղը նախ առաջնորդուեցաւ
Յոյներու եկեղեցին՝ ուր շարականներ եր-
գուեցան եւ քահանայն Աւետարան կարդաց:
Յետոյ զագաղը առաջնորդուեցաւ Ս. Լու-
սաւորիչ եկեղեցին, որ ամբողջապէս լու-
սազարդուած էր եւ առանձին մահաբէմ մը
յարդարուած: Արարողութենէն ետք մար-
միներ ամփոփուեցաւ եկեղեցիին շրջափա-
կին մէջ եղելիքներուն ճակ պատշաճուած
գերեզմանը: Հոն դամբանականներ կար-
դօցին Տեաւր Հմայեակ Շնորհեան, Վահան
Թօփիկեան եւ Յարութիւն Մկրտիչեան, դո-
ւատելով հանգուցեալին բարեմասնութիւն-
ները:

Ասացանք Նան-Պապիկեան Գրաստի
մէջին հրատարակութիւնը, **Շնորհալ**
Մարտիկ, հեղինակութեամբ տաղանդաւոր
գրագիտունի Զապէլ Եսայեանի: Սագանան
գեղեցիկ տպագրութեամբ այս հատը կը
խնայէր տեղական կեանքէ մէկ ընդարձակ
վէպ հեղինակութիւնին, ինչպէս ուրիշ նորա-
վէպեր, ամէնքն ալ ընթերցանութեան ար-
ժանի գրական գեղեցիկ աշխատութիւններ:

Հիմնադիր. Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ: Արտատպ. ՅՈՒՐ. Ե. ՄԱՍԻՍ: Տպագր. ՍՍ.ԻԱՆՍՆ

լայն գաղափար մը տալու համար այդ թատերախաղին վրայ:— «Բեմը ճշմարիտ թատրոնի մը պատրանքը կ'ընծայէր: Թատերախաղին նիւթն է սպիկար վարժապետ մը, շիք արդուղարդով, ազնուապետական խրոխտանքով և ուռուցիկ ու ձողումբաւն լեզուով՝ որ մասնաւոր հրաւերի մը համեմատ գաւառական քաղաք մը կուգայ հոն պաշտօնավարելու համար ու կը ստանձնէ անօրէն-դասատուի պաշտօնը: Ի՞նչ ատենէն ձախորդ ամուսնութիւն մը կը կնքէ տեղին ատենապետին աղջկան հետ: Յետոյ, ճակատագրին տխուր ու անողոք մէկ կատակով՝ ուսանողներուն առջև կը ցուցադրէ իր մօքին ու նկարագրին ողորմելի խեղութիւնը և կը վտանգէ իր ուսուցչական բարձր հեղինակութիւնը: Բախտին դառն ու քմահաճ հեգնութեամբը՝ հետզհետէ կը մերկանայ իր հագուստի ու կապուստի երբեմնի պուտտ, չլացուցիչ շքեղութենէն, ու տփուք, խեղձուկ հանդերձներով, պարզուկ երեւոյթով և համեստ դիրքով կը ներկայանայ: Վերջապէս իր ընտանիքի անմեղ անդամներուն հետ կը ճաշակէ չքաւորութեան բոլոր տուայտանքները, և օր մըն ալ յուսահատական ճգնաժամի մը մէջ՝ տխուր մտածումը կ'ունենայ վատօրէն լքելու իր ընտանիքը ու նախկին բնավայրին մէջ փնտռելու իր բախտը: Գաւառացի թատերագիրը իր երկին այս առանցքին շուրջը համախմբած է յատկանշական դէմքեր, տեղական ուշադրաւ տրպարներ, ինքնուրոյն տարադուլ, նկարագրով, լեզուով, բարքով: Անոր մէջ կ'երեւան ժողովրդային կեանքի կենդանի, վաւիւռն, կորովի ու նկարագրեղ պատկերներ, գաւառական սիրուն ու յանկուցիչ ոճեր, ոսկի ասացուածներ և գոհար մտածումներ, ժողովրդային բանաստեղծութեան ու իմաստասիրութեան բնատոհմիկ ու չքնաղ յղացումներ: Դերակատար ուսանողները իրենց դերին համապատասխան տարալներ կը կրէին և բնական ու գիտակից կերպով կը ներկայացնէին իրենց բաժինը: Ներկայացումը մէկ ծայրէն միւսը, լարուած ուշադրութեամբ, սուր ակնորժակով լափուեցաւ, սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ և տենդոտ ու մոլեգին ծափահարութեամբ ողջունուեցաւ: Բոլոր ներկաներէն՝ որոնք գոհ տպաւորութեամբ ու քաղցրիկ յիշատակներով բաժնուեցան Թլկատինցիին «գրական բոյն»էն:

Գ. ԶՈՒՎՈՒՄԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԲ կը դարձանէ ամէն տեսակ ակռայի և լինտի հիւանդութիւնները, փտած ակռաները կը լեցնէ՝ աւողջ ակռաներու պէս երկար ատեն դորձածուելու պայմանով:

ԲՈՂՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՄԵԹՈՏՈՎ, նուրբ, ճաշակաւոր և դիմացկուն արուեստական ակռաներ կը պատրաստէ, բնականին ճիշդ նման:

Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր իր դարմանատան մէջ, Բերա, Մեծ Բարձր-Գաբու, Թիւ 8: Կարօտ հիւանդները ձրի կը դարմանէ հինգշաբթի օրերը՝ Բերաի Աղքատախնամ դարմանատան մէջ:

Կիրակի օրերը ժամադրութեամբ կ'ընդունի:

ՊԱԼՔԱՆ

ԱՌՍՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵՈՒ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ

Դրամագլուխ և պահեստ ձրանք 9,500,000

Վերապահովագրական

Դրամագլուխ և պահեստ » 142,740,00

ՊԱԼՔԱՆ Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահ կարասի եւն., Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ շատ գիւրամատչելի պայմաններով. իսկ իր միւս երկրորդ ճիւղը անմրցելի գիներով և պայմաններով օժտուած է. կը կատարէ խաւն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, եւն., եւն.:

Ընդհանուր դործակալ Թուրքիոյ ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵՍՆ ալաթիա, Տեօյլէ Օրիւնդ Պանքի Կից, Սիմասուն Խան. (2)

Հանգուցեալ Կարապետ էֆ. Իւթիւճեանի թարգմանած հետեւեալ հետաքրքրական գիրքերը կը ծախուին բոլոր հայ գրավաճառներու քով. Կեդրոնատեղի Աշճեան գրատուն:

Ընտանեկան Գաղտնիքներ 3 հատոր	15 ղրշ.
Արուարձանին Տղան 3 հատոր	15 ղրշ.
Հանրակառքին Ոճիրը	5 ղրշ.
Ամուսնութիւնք Բարիգու	5 ղրշ.
Քաղաքական Տնտեսութիւն. Ժօղէֆ Կառնիէ	5 ղրշ.

ՔՕՊՐԱ

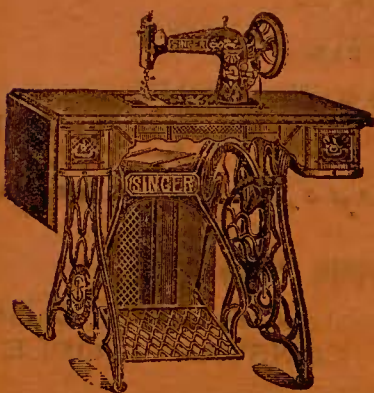
Կենցաղագիտութեան էական պահանջներէն մէկն է կօշիկները ներկուած պտտիլ միշտ, ոչ թէ փողոցը ներկիկ տալով զամսնք, այլ տունէն դուրս ելած ատեն իսկ՝ նախապէս անձամբ կամ սղասուհիին միջոցով ներկել տալով: Այս նպատակին համար ամբողջ աշխարհի մէջ լաւագոյնը հաշակուած ներկն է՝ ՔՕՊՐԱն, զոր կարելի է գտնել ամէն տեղ:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐՍ., ԹԱԳՍԻՄ ՓՈՂՈՅ, ԹԻԻ 12

Ամէն տեղակ ներքին հիւանդութիւններէ, զատ, մասնագիտաբար և երկար տարիներէ ի վեր կը դարմանէ ստամոքսի, աղիք-ներու, միզային ճամբաներու հիւանդութիւնները, ջղային տկարութիւնները, հին և նոր գաղիական ախտերը: Այս վերջին ախտերը՝ առանց ստամոքսի խանգարման և նորազոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ: Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջը: Զորեքարթի օրերը միայն ձրի:

(8-10)

Ձեռի, ոսկի ու ոսկի եւ ձեռի
միանգամայն մեքենաներ
կը գտնուին:

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ և անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անուրջ դժգոհութեանց և տաղտուկի աղբիւր մըն է:

Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՝

ՍԻՆԿԵՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

մեքենան լաւագոյնն է՝ այս մեքենան ամէնէն աւելի կատարելագործուածը, հաստատունը և դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն ոք Սինկերի մեքենաները կը դնէ:

Սինկերի մեքենաները կը ծախուին մի միայն Սինկեր Ընկերութեան վաճառատուններուն մէջ՝

ԿՊՇԱՍԲԲԱՆ
ՄԱՍՆԱՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ

ԿՍԼԱՌԱ.

ԲԵՐՍ.

ՊՈԼԻՍ

ՍԿԻՒՏԱՐ

1. Մեծ փողոց, Պօն Մառէի դէմ, 343 և 343.
 2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ,
 1. Սինկեր խան, Թիւնէլին ետեւը.
 2. Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.
 1. Սուլթան Համամ.
 2. Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ. 13.
- Զարչը Պօյու, Թ. 120.
- Դասերը եւ նորոգութիւնները ձրի.

կատարեալ երաշխաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառներու, բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Սինկերի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերս, Մեծ փողոց, Թիւ. 343 և 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզդուրի տունը:

(9-10)

ՄԱՍԻՍԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Պոլիսի և զաւառներու համար տարեկան

60 դրշ.:

Արտասահմանի

14 ֆրանք:

Թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ:

Բաժանորդները իրաւունք ունին ստանալու մեր պարգեւները, միշտ ձրիաբար, Թղթատարութեան ծախքն ալ մեր վրայ:

Մասիսի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս կանխիկ է:

Չհրատարակուած ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր:

Նամակ կամ որ և է դրութիւն ուղղել առ

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

«ՄԱՍԻՍ»-ի Հասցէին

Գուրգունլու խան, քիւ 7, Կալարա, Կ. ՊՈԼԻՍ

در علیہ غلطہ قورسۇنلى خاندە نومرو ۷ «ماسیسی» غزتمسى اداره خاندەسى

Rédaction de la Revue «MASSIS»,

Nº. 7, Courchounlou Han, Galata.

CONSTANTINOPLE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՍ Է ԿԻՆԸ ՀԵՂԻՆԱԿ ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ ՄԱՍՈՒԼԻՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԸ

Այս անգամ պատկաւածներու ամփոփումը մը կը ներկայանայ ենով Արմէն: Այս գիրքով չէ՛ որ պիտի հաստատէր սա համարտութիւնը քէ իր՝ գրագրացի, կենսականի կարողութիւններուն կը միացնէ միայն իր սաղանդը:

Արմէնի թացի իր գրական արժէքն, սպագրական տեսակետով ալ ուշագրաւ նորութիւններ կը ստանանակէ: Ճաշակաւոր ու սիրուն հասար մըն է, որ փափաք կը ներշնչէ մէկ ծայրէն միւսը կարգալու:

Ենով Արմէն (Կիւնրին մէջ) կ'զգուանայ այն միւս գրականութենէն, կ'զգուանայ ոմարեւ մեծ սենեակներու վարագոյրներուն ետին դարկացող կեանքէն. իր ուզածը դուրսի կեանքն է. Կեանքի, գլխաւորով, արեւին տակինը, իր յորդ ալիստանութեան մէջ: Ու նաեւ, իր մօտ փառաբանող մը կայ մարդկային սկզբնական վարճական բնագոյններուն, զոր երկինք կը հանէ, գլխաւորով մը: Ենով Արմէն յստիպօրէն sensualiste, զգայական կամ զգայապաշտ է, առանց որ եւ է անպարկեշտութեան:

Անուշտ ամէն գրասէր պիտի փափաքի ունենալ Ենով Արմէնի այս հրատարակութիւնը, Կիւնր, գրական զեղեցիկ վայելք մը րիթմիկութեամբ համար:

Կիւնր, հեղինակին զգիլ այդ առաջնեկ զանակը, նորութիւն մըն է իր յղացում:

Կիւնր իր գրական արժանիքին կը միացնէ սպագրութիւն մը հիմնապէս առքիսիք ու բոլորովին նոր նաւակով, որ կը յասկանէ Կիւնրին համակրելի հեղինակը:

Երեսասարդ հեղինակը, որուն գրութիւնները այնքան հաճոյքով կը կարդացուին օրաքերքերու եւ պարբերական հանդէսներու մէջ, այս անգամ իր մտածումները խառնուած է սիրուն ու կոկիկ հասարի մը մէջ, որուն սպագրութիւնը, բոլորին ազնաւորութիւնը եւ զեղեցիկ նաւակը հաճոյք կը պարգեւէ ընթերցողին ունենալու անկէ հասար: Չեմապէս յանձնարարելի է այս գաղտնի հասարը:

Իր ընդհանուր հաճախումներով Կիւնր կարդացուելու արժանի գիրք մըն է լաւագոյն առիտատրութիւններէն հեղինակին:

Դին 5 դրուշ, Կը զանուի ամէն զրավանառի քով: